

Г. И. Уайсова, Г. Т. Сәдуақас, А. С. Бесірова

АНА ТІЛІ

Жалпы білім беретін мектептің
1-сыныбына арналған оқулық

1

Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі ұсынған

Алматы «Атамұра» 2021

ӨОЖ 373.167.1
КБЖ 81.2 Қаз я 71
У 12

*Оқулық Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрлігі бекіткен
Бастауыш білім беру деңгейінің 1-сыныбына арналған «Ана тілі» пәнінің
үлгілік оқу бағдарламасына сәйкес дайындалды.*

Шартты белгілер:

	– жаңа сабақ		– ойлан, тап
	– айт, құра		– сөздік
	– тыңда		– ереже
	– оқы		– Есіңе сақта!
	– жаз		

Уайсова Г. И. т.б.

У 12 Ана тілі. Жалпы білім беретін мектептің 1-сыныбына арналған оқулық /Уайсова Г. И., Сәдуақас Г. Т., Бесірова А. С. – Алматы: Атамұра, 2021. – 144 бет.

ISBN 978-601-331-993-3

ӨОЖ 373.167.1
КБЖ 81.2Қаз я 71

ISBN 978-601-331-993-3

© Уайсова Г. И., Сәдуақас Г. Т.,
Бесірова А. С., 2021
© «Атамұра», 2021

ҚЫМБАТТЫ ОҚУШЫ!

Сен «Ана тілі» оқулығын ашып отырсың. Бұл оқулық саған көркем шығармалар мен тілдік мағлұматтарды таныстырады.

Оқулықта берілген жаттығулар мен тапсырмаларды мұқият орында. Сонда оқуға, жазуға және дұрыс сөйлеуге үйренесің. Өз ойыңды еркін жеткізе аласың. Бұл өте маңызды.

Ең әдемі, мәнерлі, бай тіл – сенің ана тілің.

Ана тілі әлеміне қош келдің!

Ана тілін игерудегі қадамыңа сәттілік тілейміз!

Оқулық авторлары

ТІЛ ЖӘНЕ СӨЙЛЕУ

тыңдалым

айтылым

оқылым

жазылым

ана тілі
тіл және сөйлеу
сөз
ауызша сөйлеу

- Сөйлеудің не үшін қажет екенін;
- ана тілі туралы білетін боласың.
- Ана тілінде оқып, жазуды үйренесің.

Сөйлеу не үшін қажет?

1-жаттығу. Суретке қара. Оқы.

Жер бетінде алуан түрлі тіршілік иелері бар. Солардың ішінде адам ғана сөйлей алады. Сөйлеу адамдардың бір-бірімен түсінісуі үшін қажет.

- Сөйлеу не үшін керек?

Біздің сөйлеуіміз: тыңдау, айту, оқу және жазудан тұрады.

2-жаттығу. Өлеңді түсініп оқы.

Әр нәрсенің мәні бар,
 Әркімнің өз әні бар.
 Өз тілінде сөйлейді
 Жердегі жан-жануар.

Бүркіт, барыс, қасқыр да
Дауысынан танылар.
Ана тілін білгеннің
Маңдайының бағы бар.

Несіпбек Айтұлы

- Өз тілінде сөйлейді дегенді қалай түсінесің?
- Жан-жануарлар сөйлей ала ма?

3-жаттығу. Көркем жаз.

Алғашынан / ананың
Үйрен ана тілінді.

4-жаттығу. Сәйкестендір.

Қарқылдайтын не?

Қаңқылдайтын не?

Шиқылдайтын не?

Ырылдайтын не?

Сөйлеу не үшін қажет?

1-жаттығу. Өлеңді оқы.

Ана тілі

Ақыл-ойын дананың
Ана тілден аламын.
Ана тілім ардақты,
Ақ сүтіндей анамның.

Өсірген ой-білімді,
Сүйем туған тілімді.
Мақсат етем әр сөздің
Мәнін терең білуді.

Әдібай Табылды

Дана – ақылды, данышпан.

- Өлеңде не туралы айтылған?
- *Ана тілім ардақты* дегенді қалай түсінесің?

2-жаттығу. Балалардың қолындағы әріптерден қандай сөз құрауға болатынын айт.

- Өз ана тілің туралы әңгімеле.

3-жаттығу. Мақалды көшіріп жаз.

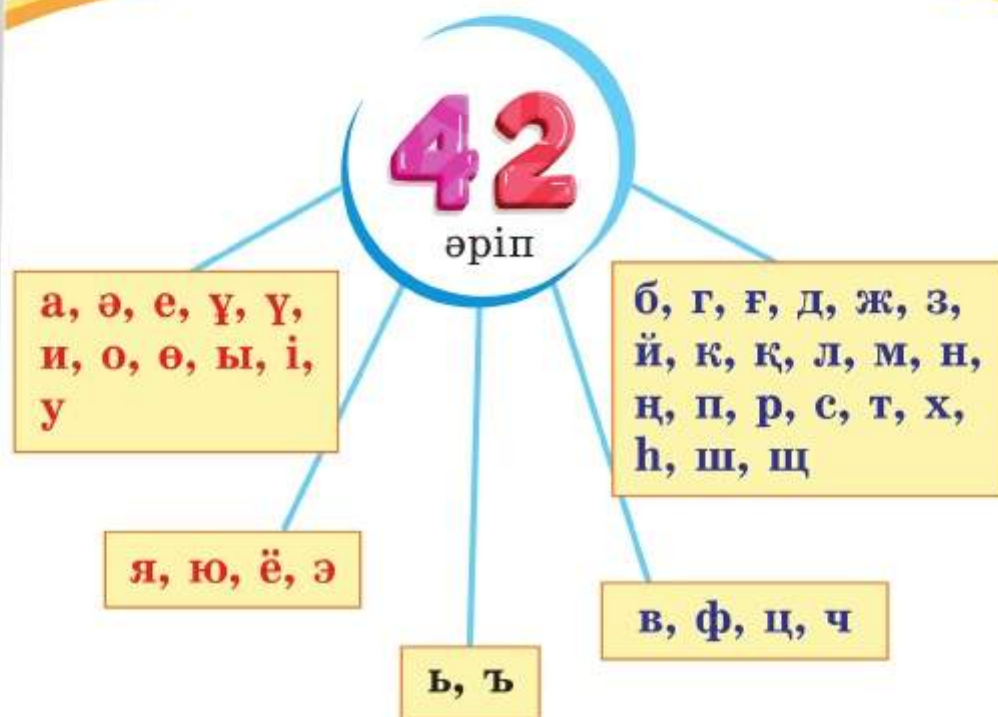
Тілге құрмет – елге құрмет.

4-жаттығу. Суреттерді ретімен қойып әңгімеле.

ДЫБЫС ЖӘНЕ ӘРІП

- Дыбыс және әріп туралы;
- дыбыстардың дауысты және дауыссыз болатынын;
- дауысты дыбыстардың жуан және жіңішке болатынын білетін боласың.
- Дыбыс түрлерін ажыратуды үйренесің.

Дыбыстар мен әріптер

1-жаттығу. Суретке қара. Айналамыздан қандай дыбыстарды естуге болатынын айт.

2-жаттығу. Мәтінді тыңда.

Дыбыстар

Қоршаған ортада түрлі дыбыстар естіледі. Судың сылдырын, құстың сайрағанын, ұшақтың гүрілін естіміз. Ал тіл дыбыстары бұл дыбыстардан өзгеше. Тіл дыбыстары арқылы сөйлейміз. Ойымызды жеткіземіз.

- Тіл дыбыстарының басқа дыбыстардан өзгешелігі неде?

- **Су, тіл, құс** сөздеріндегі дыбыстардың орнын ауыстырып айтып көрейік. Сөз мағынасын түсіндің бе?

Сөз дыбыстан құралады. Дыбыстарды айтамыз, естиміз. Дыбыстар жазуда әріппен таңбаланады. Әріптерді көреміз, жазамыз.

3-жаттығу. Сөздерді көшіріп жаз.

Ай, ине, бота, лақ, торғай, қарға, қарбыз, мектеп, көше, ауыл, қала.

- Сөздер неден құралған? Берілген сөздерде неше әріп, неше дыбыс бар?

Дыбыстар мен әріптер

1-жаттығу. Өлеңді мәнерлеп оқы. Жаттап ал.

Алғашқы қар

Алақай, қар жауды!
Сырғанақ тебеміз.
Білмейді шаршауды
Шыныққан денеміз.

Шығамыз далаға,
Соғамыз аққала.
Мінеміз шанаға,
Күлеміз шаттана.

Дәркембай Шоқпарұлы

- Өлең не туралы?
- **Қар, сырғанақ** сөздерінде неше дыбыс, неше әріп бар?

2-жаттығу. Сөздерді көшіріп жаз.

Қар – жар – тар, қыс – қас – қос, топ – доп.

- Сөздердің мағынасы неліктен өзгерді деп ойлайсың?

3-жаттығу. Бос орындарға дауысты дыбыстарды қойып, сөздер құрап айт.

г ___ л ___ лм ___ ___ м ___ н
д ___ п ___ рб ___ ___ р ___ к
б ___ с ___ лш ___ ___ с ___ м

5 Дыбыстар мен әріптер

1-жаттығу. Суретке қара. Мәтінді түсініп оқы.

Кәрім сырғанаққа келді. Қарап тұрса, өзінен кіші ешкім жоқ сияқты. Ол төбешік басына көтеріле бастады. Жол тайғақ екен. Мұны байқаған бір бала оны жоғары жетеледі. Төбеге алып шықты.

– Енді шанаңа отыр да, зымырай бер! – деді.

Кәрім жүрексініп біраз тұрып қалды. Сәлден соң шанасымен төмен қарай заулай жөнелді.

Ермек Өтетілеуұлы

- Кәрімнің сырғанаққа келгені туралы бөлікті тауып оқы.
- Балалардың қысқы ойыны туралы әңгімеле.

2-жаттығу. Орны ауыстырылып берілген сөздерден сөйлем құрап жаз.

Балалар, тепті, сырғанақ. Киінді, олар, жылы.

3-жаттығу. Әріптерден қыс айларының аттарын құра. Оларды ретімен ата.

ҚАПАН – _____ ТОҚЖЕЛСАН – _____
РАТҢАҚ – _____

6

Дауысты және дауыссыз дыбыстар

1-жаттығу. Мәтінді оқы.

Соқпақ

Әкесі мен баласы мектепке келе жатты. Қар аппақ.

Бала анадай жердегі қалың қарға қарай жүрді.

– Жолдан шығып, қалың қарды бекер омбыладың-ау, – деді әкесі.

Түстен кейін әкесі мектепке тағы келді.

Қайтар жолда бала өзінің ізін іздеді. Ізі жоқ. Өйткені бала жүрген жолмен біраз адам жүріпті. Соқпақ жасалыпты. Бұны байқаған әкесі баласына сүйсіне қарады.

Жақсылық Кенжалиев

- Мәтін не туралы?
- Бала не істеді?
- Бала жүрген іздің басқаларға пайдасы тиді ме?
- **Мектеп, бала** сөздеріндегі дауысты, дауыссыз дыбыстарды ата.

Дауысты дыбыстар: а, ә, е, о, ө, ұ, ү, ы, і, и, (у).

Дауыссыз дыбыстар: б, в, г, ғ, д, ж, з, й, к, қ, л, м, н, ң, п, р, с, т, ф, х, һ, ц, ч, ш, щ.

2-жаттығу. Жаңылтпашты көркем жаз.

Қар аппақ,
 Дала аппақ –
 Бәрі аппақ.

3-жаттығу. Сурет бойынша мәтін құра.

7 Дауысты және дауыссыз дыбыстар

1-жаттығу. Мәтінді мәнерлеп оқы.

Қыс

Өзенді, көлді мұз жапты. Қалың қардан шөптің басы көрінбейді. Орман ішінен құстарды көре

алмайсың. Қоян күндіз жасырынады. Түнде ғана жас ағаштарды кеміріп жүр.

Қыстыгүні үй хайуанаттарына да бапсыз. Иелері жылы қораға шөп салып, бағып-қағады. Адамның өзі де суықтан қорғанады. Үйіне от жағады. Жылы киім киеді.

Міржақып Дулатов

Бапсыз – жайсыз, қолайсыз.

- Қыста орманда, өзен, көлде қандай өзгеріс болады? Оның себебі неде деп ойлайсың?
- Басқа аңдар туралы не білесің?

2-жаттығу. Көп нүктенің орнына тиісті әріптерді қойып, сөздерді көшіріп жаз.

Өз...н, күнд...з, қыстыгүн..., к...ім.

- Сөздердегі дыбыстардың қайсысы дауысты, қайсысы дауыссыз екенін айт.

3-жаттығу. Сурет бойынша сөзжұмбақты шеш.

8 Дауысты және дауыссыз дыбыстар

1-жаттығу. Мәтінді түсініп оқы.

Қыс мезгілі

Қыс – жыл мезгілдерінің бірі. Қыста тамшылар ғажайып күйге енеді. Әдемі қар қиыршығына айналады.

Олардың әрқайсысы әртүрлі. Бір-біріне мүлде ұқсамайды, пішіндері ерекше.

«Дүниетану» анықтамалығынан

- Қыс мезгілінің өзгешелігі неде?
- Қар қиыршықтары бір-біріне ұқсай ма?

2-жаттығу. Сурет бойынша мәтін құра.

3-жаттығу. Өлеңді көшіріп жаз.

Күзде шөбі жұтаған
Қыр көмілді ақ қарға.

Майыстырып бұтағын,
Ақ тон киді бақтар да.

Әнуарбек Дүйсенбиев

- Дауысты дыбыстардың астын сыз.

9 Дауысты және дауыссыз дыбыстар

1-жаттығу. Өлеңді мәнерлеп оқы. Жаттап ал.

Қыста

Жер ақ қарға оранды,
Күн аязды, боранды.
Жылы жақтан келген құс
Жылы жаққа оралды.

Мұрнымыз қызарып,
Құлақтарды үсітті.
Қысқа түндер ұзарып,
Кидік тон мен ішікті.

Ескен Елубай

Үсітті – суықтан қатты тоңып домбығу.

- Неліктен қыста түн ұзарып, күн қысқарады?
- Қыс несімен қызықты?

2-жаттығу. Өлеңді көшіріп жаз.

Далада **қар** борайды,
Ақ мамыққа орайды.
Мұз болады, қатады,
Жып-жылтыр боп жатады.

Асқар Тоқмағамбетов

- Қарамен берілген сөздердегі дауысты, дауыссыз дыбыстарды ажырат.

 3-жаттығу. Суреттер бойынша мәтін құра.

Тірек сөздер: мал, қора, суару, жем беру, қар күреу.

**Жуан және жіңішке
дауысты дыбыстар**

 1-жаттығу. Өлеңді мәнерлеп оқы.

Балақайлар әні

Ардақтаймыз атаны,
Аялаймыз әжені.
Атам қандай ақылды,
Әжем қандай әдемі!

Атам, атам, ататай,
Ойнақтайды бота, тай.
Әжем, әжем, әжетай,
Шүпірлейді шөжетай.

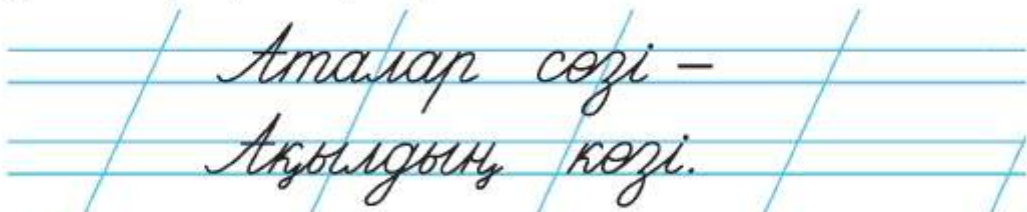
Баянғали Әлімжанов

 Шүпірлейді – бір жерге көп болып жиналу.

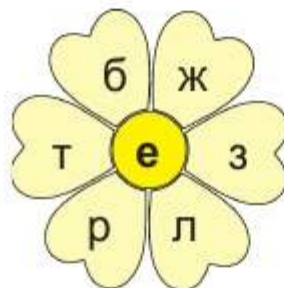
- Өлеңде кімдер туралы айтылған?
- **Ата, әже, бота** сөздеріндегі дауысты дыбыстарды ата. Олардың жуан немесе жіңішке екенін айт.

Жуан дауысты дыбыстар: а, о, ұ, ы.

- **2-жаттығу.** Көркем жаз. Сөздердегі дауысты дыбыстар жуан ба, жіңішке ме?

- **3-жаттығу.** Берілген әріптерден бірнеше сөз жаса.

- Сөздердегі дауысты дыбыстардың жуан немесе жіңішке екенін айт.

Жуан және жіңішке дауысты дыбыстар

- **1-жаттығу.** Өлеңді мәнерлеп оқы. Жаттап ал.

Әже

Мейірімі жібектей,
Күндей ыстық құшағы,
Ет жүрегі елжіреп,
Құлыным деп құшады.

Жан жуытпай маңына
Ас сақтайды кәрі әжем.
«Бес» ап келсем, алдында
Биіктейді дәрежем.

Сырбай Мәуленов

- Әженің құшағын неліктен Күнге теңеген?
- Өлеңдегі сөздерден жіңішке дауысты дыбыстарды тап.

Жіңішке дауысты дыбыстар: ә, е, ө, ү, і.

2-жаттығу. Нүктелердің орнына тиісті әріптерді қойып, көшіріп жаз.

К...К

Б...Т

К...К

- Сөздердің айтылуы мен жазылуын салыстыр.

3-жаттығу. Жаңылтпашты тыңда.

Әсел ән салды,
Әжесі тамсанды.
Әсет аң салды,
Атасы тамсанды.

- Қай сөздерде жіңішке дауысты дыбыстар бар?

Жуан және жіңішке дауысты дыбыстар

1-жаттығу. Мәтінді түсініп оқы.

Бәрінен де жақсы

Бір кішкене қыз көшеде анасынан адасып қалыпты. Ол анасын іздеп, бақырып жылапты. Оны көрген адамдар жұбата бастады.

– Сен жылама! Біз сені қазір анаңа алып барамыз. Сенің анаң қандай еді? – деп сұрапты.

Сонда қыз жылап тұрып:

– Сіз білмеуші ме едіңіз? Менің анам – ең жақсы адам. Ол бәрінен де жақсы, – депті.

Ыбырай Алтынсарин

- Кішкентай қыз қайда адасып қалды?
- Ол не істеді?
- Адамдар қызды не деп жұбатты?
- Анасы қандай адам екен?
- Қыз оларға қалай жауап берді?

2-жаттығу. Мақалды көркем жаз.

Күннің шуағы – жылы,
Ананың қушағы – жылы.

- Дауысты дыбыстардың жуан не жіңішке екенін айт.

3-жаттығу. Төменде берілген сұрақтар бойынша өз отбасың туралы әңгімеле.

1. Отбасыңда қанша адам бар?
2. Олар қайда жұмыс істейді?
3. Ағаң (әпкең) бар ма? Оның аты кім?
4. Өзің бос уақытыңда немен айналысасың?

Жуан және жіңішке айтылатын сөздер

1-жаттығу. Тақырыбы бойынша мәтіннің мазмұнын болжа. Мәтінді тыңда.

Әдепті балалар

Жақында Асан атаның баласы қалаға көшіп кетті. Оқушылар Асан ата мен Әсем әжеге көмектесуге келісті.

Толағай:

– Ұлдар мал күтуге көмектессін. Ал қыздар үйді тазаласын, – деді.

Балалар күнде ата мен әжеге көмекке келді.

– Өркендерің өссін! Халыққа қадірлі азамат болыңдар! – деді Асан ата.

Әсем әже дастарқан жайды. Ол:

– Бірлік пен татулықтарың үшін ризамын, – деді.

Әдібай Табылды

- Балалар қандай қамқорлық жасады?
- Әже оларға не деді?
- **Әдепті, балалар** сөздерінде неше дауысты дыбыс бар? Олар қалай естіледі? Жуан ба? Жіңішке ме?

2-жаттығу. Мақалды жатқа жаз.

Үлкенге – құрмет, кішіге – ізет.

Сөздегі дауысты дыбыстар жуан болса, сөз жуан айтылады: *айна, жылқы, сауысқан.*

3-жаттығу. Моншақтардағы сөздерді оқы. Сөздердің айтылуына назар аудар. Оларды түсіне қарай топтастыр. Бір сөзбен қалай аталатынын айт.

14

Жуан және жіңішке айтылатын сөздер

1-жаттығу. Мәтінді түсініп оқы.

Ақша қардың әлегі

– Балалар, бүгін біз үлкен тәртіпсіздік жасадық, – деді ағай. – Қармен атқыласып, терезені сындырып қойдық. Басты айыпкер – Сұлтан.

Ол кінәсін мойындаудың орнына, қашып кетті. Біздің талқымыздан қорықты.

Осы кезде сыныптың есігі ашылды. Қарасақ – Сұлтан екен. Қолтығында үлкен әйнегі бар.

– Мен қашып кеткенім жоқ. Үйден әйнек пен алмас алып келдім, – деді.

Біз Сұлтанға риза болдық.

Бердібек Соқпақбаев

- Мәтін неше бөліктен тұрады? Әр бөлікке ат қой.
- Әр бөлікте не туралы айтылған?
- Мәтінді жалғастырып әңгімеле.
- Мәтін бойынша өз ойыңды айт.

Сөздегі дауысты дыбыстар жіңішке болса, сөз жіңішке айтылады: *үй, көгершін, өнер.*

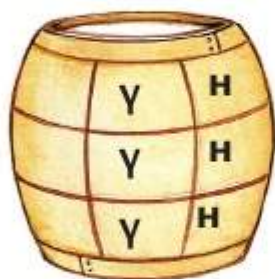
2-жаттығу. Сөздерді көшіріп жаз.

Әйнек, кінә, тәртіпсіздік, бүгін.

- Сөздердің жіңішке айтылу себебін түсіндір.

3-жаттығу. Бос торкөздерге керекті әріпті қойып оқы.

- Осы сөздердің ішінен өзің қалаған бір сөзден сөйлем құрап жаз.

Жуан және жіңішке айтылатын сөздер

1-жаттығу. Өлеңді мәнерлеп оқы. Жаттап ал.

Сыйлаймын

Ата менен ананың
Айтқан тілін аламын.
Үлкен кісі жұмсаса,
Қайда болсын барамын.

Төсекті өзім жинаймын,
Бекер қарап тұрмаймын.
Ешкім маған тимейді,
Мен де бәрін сыйлаймын.

Шәміл Мұхамеджанов

- Өлеңдегі қандай бала?
- Өзің үлкендерді сыйлайсың ба?

2-жаттығу. Тыйым сөздерді көшіріп жаз.

1. Үлкеннің алдын кеспе.
2. Үлкенмен сөз таластырма.

- Сөздердегі дауысты дыбыстардың қайсысы жуан, қайсысы жіңішке екенін айт.

3-жаттығу. Суреттердің атауын сәйкестендір.

аю

тасбақа

өрмекші

- Осы сөздерді қатыстырып, сөйлем құрап жаз.

Жуан және жіңішке жұп дауыстылар

1-жаттығу. Өлеңді мәнерлеп оқы. Жаттап ал.

Отан

Отан – сенің ата-анаң,
Отан – досың, бауырың.
Отан – өлкең, астанаң,
Отан – аудан, ауылың.

Отан – тарих, Отан – тіл,
Жасаған елің, ер халқың.
Отан – өлең, Отан – жыр,
Көтерген көкке ел даңқын.

Бүркіт Ысқақов

Өлке – аймақ, өңір.

- Отан туралы білетініңді айт.

2-жаттығу. Мақалды көркем жаз.

3-жаттығу. Сөздерді салыстырып оқы, көшіріп жаз.

ал – әл

сан – сән

ыс – іс

тыс – тіс

ұн – үн

тұс – түс

- Сөз мағынасын өзгертіп тұрған дыбыстарды ата. Олардың дыбысталуына назар аудар.

- Сөздердің мағынасын қалай түсінгеніңді айт.

4-жаттығу. Ұйқасын тап.

1. Төрге оны төсеп,
Қабырғаға ілем.
Оның аты –

2. Ағып жатыр бұлақ,
Жағасында

Жуан және жіңішке жұп дауыстылар

1-жаттығу. Мәтінді түсініп оқы.

Қазақстанның Туы мен Гимні

Еліміздің Туы тікбұрышты көгілдір түсті матадан жасалған. Көгілдір түс – бейбітшілік пен тыныштықтың белгісі.

Тудың ортасында Күн бейнеленген. Оның астында қалықтап ұшқан қыран құс. Сол жағына ұлттық өрнек салынған.

Гимн – Отанның салтанатты әні. Ол кеудені мақтанышқа бөлейді. Арманыңды алысқа самғатады. Гимнді әр адам жатқа білу керек.

- Туымыздың түсі қандай?
- Туда не бейнеленген?
- Гимнді жатқа білесің бе?

2-жаттығу. Өлеңді көшіріп жаз.

Айнымайды аспаннан
Біздің Тудың бояуы.
Оны халық қашанда
Биікке іліп қояды.

Тұманбай Молдағалиев

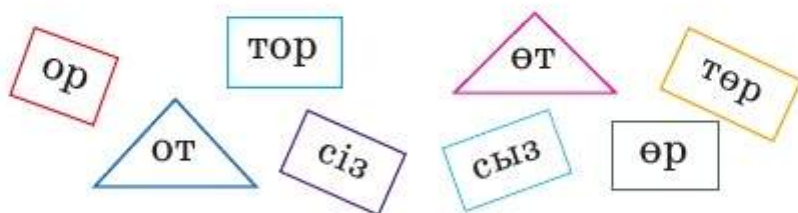

3-жаттығу. Берілген сөздерді оқып, салыстыр. О, ө, ы, і дыбыстарының айтылуына назар аудар.

- Сөздерді жұптап жаз.

Үлгі: ор – өр, ...

4-жаттығу. Оқы. Қарамен берілген сөздердің мағынасын түсіндір.

Тол,
Төл.
Астау, суға тол,
Ішеді төл.

Ескен Елубай

Жуан және жіңішке жұп дауыстылар

1-жаттығу. Өлеңді тыңда. Жаттап ал.

Елтаңбасы елімнің

Елтаңбасы елімнің
Неткен әйбат, әдемі!
Тұнығындай көңілдің,
Ортада – аспан әлемі.

Құт-береке – шаңырақ,
Орын алған ол төрден.
Қанатты қос арғымақ
Екі жақтан көмкерген.

Сұлтан Қалиұлы

Әйбат – әдемі, әсем.

- Өлең не туралы?
- Ақын Елтаңбаны қалай суреттеген?

2-жаттығу. Көркем жаз.

*Шы, Елтаңба, Тимн –
елділімнің белгісі.*

3-жаттығу. Сөздерді жұптап оқы. Сөздердегі дауысты дыбыстардың жуан немесе жіңішке екенін айт.

құз	он
тұр	сұр
сұр	үш
үш	тұр
өн	күз

4-жаттығу. Жатқа жаз.

Ұн,
Үн.
Қапта ұн,
Құста үн.

Ескен Елубай

Диктант

БУЫН ЖӘНЕ ТАСЫМАЛ

- Буын мен тасымал туралы білетін боласың.
- Сөзді буынға бөлуді;
- сөздегі буын санын анықтауды;
- сөздерді тасымалдап жазуды үйренесің.

Буын

1-жаттығу. Тақырыбы бойынша мәтін мазмұнын болжа. Мәтінді тыңда.

Еліміздің астанасы

Еліміздің астанасы – Нұр-Сұлтан қаласы. Қаланың ортасымен Есіл өзені ағады. Қалада әсем ғимараттар көп. Онда «Бәйтерек», «Ханшатыр» бар. Нұр-Сұлтан қаласы әдемі. Ол маған ұнайды.

Ғимарат – белгілі бір үлгімен салынған құрылыс нысаны.

- Мәтін не туралы?
- Нұр-Сұлтан қаласы туралы білетініңді айт.

2-жаттығу. Сөздерді буынға бөліп жаз.

Нұр-Сұлтан, астана, қала.

Сөз буынға бөлінеді. Сөзде қанша дауысты дыбыс болса, сонша буын болады: *ер, а-та, жаң-ғақ, жұ-мыс-шы.*

 3-жаттығу. Сан реті бойынша буындардан сөйлем құрап айт. Әр сөздегі буын санын анықта.

1	2	4	6	9	10
Е	лі	дің	қа	–	Нұр-
3	5	7	8	11	12
міз	бас	ла	сы	Сұл	тан.

Буын

 1-жаттығу. Мәтінді түсініп оқы.

Алматы метросы

Алматы метросы – жаңа метролардың бірі. Әлемнің барлық метро бекеттері бір-біріне ұқсайды. Ал Алматы метросының бекеттері

өзгеше. Ол тоғыз бекеттен тұрады. Мұндағы «Мәскеу» бекеті – екі елдің достық белгісі.

«Алматы ақшамы» газетінен

- Метро туралы дереккөздерден біліп ал.

2-жаттығу. Өлеңді көшіріп жаз.

Алматыда – мекенім,
Мұны мақтан етемін.
Метромен зуылдап,
Мектебіме жетемін.

Әділғазы Қайырбеков

- **Алматы, метро, мекен** сөздерінде неше буын бар екенін айт.

3-жаттығу. Буындардан сөз құра.

кір

лық

ба

пі

ақ

шік

тор

қу

кү

ғай

Буын

1-жаттығу. Оқы, мәтін бөліктерін орнына қой.

Алматы

Қаланың іші-сырты толған жеміс ағаштары.
Дүниежүзіндегі ең дәмді алма – апорт. Ол тек
Алматыда өседі.

Алматы – еліміздегі ерекше көрікті қала.

Әбдіраш Жәмішев

- Алматы туралы дереккөздерден біліп ал. Сол бойынша өз ойыңды айт.

2-жаттығу. Өлеңді оқы. Жатқа айт.

Апорт деген алманың
Таттың ба сен бал дәмін?
Апорт деген тәтті алма,
Ол өседі бақтарда.

Нұрсұлтан Әлімқұлов

3-жаттығу. Берілген буындардан 5–6 сөз құрап жаз.

Буын

1-жаттығу. Тақырыбы бойынша өлең мазмұнын болжа. Өлеңді тыңда.

Отаным

Қар жапқан шыңдарын,
Тәкаппар таулары.
Күн сүйіп құм жалын,
Жайқалған баулары.

Аялап таң нұры,
Төгеді шапағын.
Осының барлығы –
Туған жер, Отаным.

Абдрахман Асылбек

Шапақ – Күн сәулесі.

- Өлеңнің соңғы екі жолын көшіріп жаз.
- Өлеңде не туралы айтылған?

– Балам, «туған жердің түтіні де ыстық», – деді атасы.

Кәдірбек Сегізбайұлы

- Дархан қайда барды?
- Қалада қанша уақыт болды?
- Ауылын көргенде Дархан не деді?
- Жоспар бойынша мәтін бөліктерін анықта.

Жоспар:

1. Дарханның ауылға асығуы
2. Атасы екеуінің ауылға жетуі
3. Туған жердің түтіні де ыстық

Жоспар – мәтін бөліктерінің атауы.

2-жаттығу. Өлеңді көшіріп жаз.

Ұлы дала ұланымын,
Күліп аққан бұлағымын.
Самғайтұғын зеңгір көкке
Мен елімнің қыранымын.

Серік Ақсұңқарұлы

Зеңгір көк – көк аспан.

3-жаттығу. «Буыннан сөз құра» ойынына қатыс.

1-топ: қа

Марат
Сәуле
Жандос

йық
ла
ра

деді

2-топ: ба

Ажар
Алан
Асан

○
○
○

деді

- Қандай сөздер шыққанын тап.

Тасымал

1-жаттығу. Өлеңді тыңда.

Бесік жыры

Айналайын шырағым,
Көлге біткен құрағым,
Жағамдағы құндызым,
Аспандағы жұлдызым.
Әлди, балам, әлди-ай!
Айналайын балам-ай,
Айналсын сенен анаң-ай.

Ауыз әдебиетінен

- Өлең неліктен «Бесік жыры» деп аталады?
- Өлеңде ана баласын нелерге теңеген?
- **Құрақ, жұлдыз, бала** сөздері жазып келе жатқан жолға сыймаса, қалай жазасың?

Жазу жолына сыймаған сөз буынға бөлініп тасымалданады. Сөздердің тасымалданбаған бөлігінен соң сызықша (дефис) қойылады: *ұс-таз, дә-рігер, дәрі-гер.*

2-жаттығу. Сөздерді тасымалдау белгісін қойып, көшіріп жаз.

Құрақтар, құндыз, жұлдызша, бала.

Үлгі: құ-лын.

3-жаттығу. Жұмбақты оқы. Шешуін айт.

Даладай кімнің пейілі?
Данадай кімнің мейірі?

--	--	--

Тасымал

1-жаттығу. Өлеңді мәнерлеп оқы.

Тұсаукесер жыры

Қаз-қаз, балам, қаз, балам,
Тақымыңды жаз, балам.
Қадамыңа қарайық,
Басқаныңды санайық.

Қаз-қаз, балам, жүре ғой,
Балағыңды түре ғой.
Тай-құлын боп шаба ғой,
Озып, бәйге ала ғой.

Ауыз әдебиетінен

Балақ – шалбардың тізеден төменгі жағы.

- Өлең неліктен «Тұсаукесер жыры» деп аталған?
- Бұл өлеңді қай кезде айтады?
- Сенің тұсауыңды кім кескенін білесің бе?

2-жаттығу. Екі қатардағы буындардан сөз құрап айт.

	да	ла
	қа	ла
	кі	тап
	дәп	тер
қа		зақ

3-жаттығу. Өлеңді көшіріп жаз.

Қаз баса ғой, қарағым,
Құтты болсын қадамың!
Өмірге аяқ баса бер,
Асулардан аса бер.

Ауыз әдебиетінен

- Қарамен берілген сөздердің қалай тасымалданытынын айт.

27

Тасымал

1-жаттығу. Өлеңді мәнерлеп оқы. Жаттап ал.

Бота

Айналайын ботам,
Қандай күлте жотаң.
Табандарың жалпақ,
Теріп жейсің жантақ.

Иіліп тұр мойның,
Қанбайды екен ойының.
Тостағандай көзің,
Әдемісің өзің!

Абдрахман Асылбек

- Түйенің пайдасы қандай?
- **Бота, табан** сөздері қалай тасымалданады?

2-жаттығу. Сөйлемдерді көшіріп жаз.

Түйе – төрт түліктің бірі. Ол шөлге төзімді.

- Тасымалдауға болмайтын сөздерді тап.

Бір буынды және алғашқы буыны бір дыбыстан тұратын екі буынды сөздерді тасымалдауға болмайды: *от, сүт, шаш, а-қын, о-рақ, і-ні*.

 3-жаттығу. Сөздерді оқы. Бұл сөздерді тасымалдауға бола ма?

28 Тасымал

 1-жаттығу. Өлеңді мәнерлеп оқы.

Құрау, құрау, құлыным

Құрау, құрау, құлыным,
Құрығыма түсе ғой.

Тазасын жеп сұлының,
Мөлдір судан іше ғой.

Сен боларсың қазанат,
Мен болармын азамат.

Құрау, құрау, құлыным,
Желбіресін тұлымың.

Ұлықбек Есдәулет

 Қазанат – ұзақ жолға шыдамды, ірі ат.

- Өлең не туралы?
- Өлеңде құлынды қалай шақырған? Басқа төлдерді қалай шақыратынын айт.

2-жаттығу. Мақалды көркем жаз.

Ат тұяғын тай басап.

- Тасымалданбайтын сөздердің астын сыз.

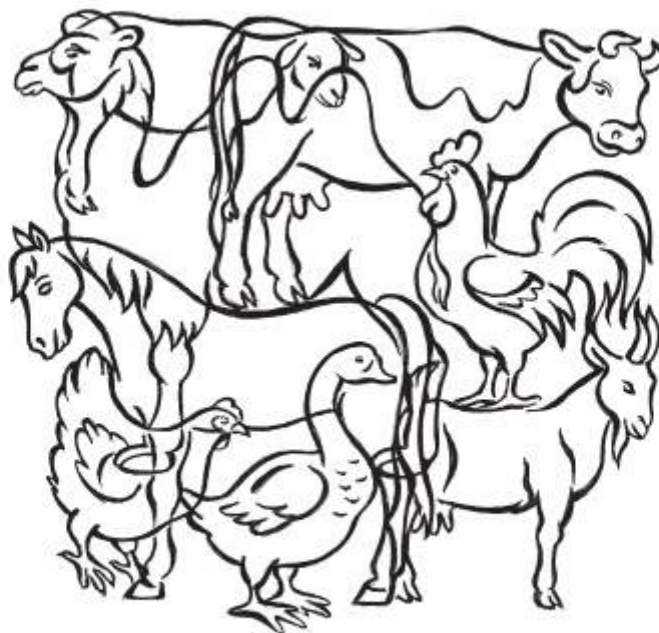
3-жаттығу. Сөздерді тасымалдап жаз.

Жылқышы, бұзау, құлыншақ, түйелер.

Үлгі: жыл-қышы, жылқы-шы.

4-жаттығу. Суреттен үй жануарлары мен құстарды тап. Оларды ата.

Тасымал

1-жаттығу. Өлеңді түсініп оқы. Жаттап ал.

Лағым

Шөре-шөре, лағым,
Тентек болма, шырағым.
Секектеме, деміңді ал,
Селтеңдемей құлағың.

Марқа туған бөрте лақ,
Әңгімеге сал құлақ,
Ойнай көрме тым ұзап,
Боп жүрмесін бөрі тап.

Әбділда Тәжібаев

Бөрте – көкшіл теңбілдері бар ақ түс.

- Өлең не туралы?
- Лақты сипаттап айт.

2-жаттығу. Көп нүктенің орнына тиісті сөздерді қойып жаз.

Мен тентектеу ...пын,
Мүйізі жоқ, шұнақпын.
Қой бастайтын ... боп,
Жолын өтем сынақтың.

Нұрғожа Ораз

Керекті сөздер: лақ, серке.

- **Мүйіз** сөзін тасымалдап жаз.

3-жаттығу. Сурет бойынша мәтін құра.

Әліпби

1-жаттығу. Өлеңді түсініп оқы.

Әліпби

Әліпбиді біліңдер,
Онда жүйе, қалып бар.
Біздің қазақ тілінде
Қырық екі әріп бар.

Әліпбидің басында
А – командир тұрады.
Басқалары – қасында
Әріп сапын құрады.

Ермек Өтетілеуұлы

- Әліпби деген не?

Қазақ әліпбиінде 42 әріп бар. Әліпбиде әріптің аты аталып, орын реті белгіленеді.

2-жаттығу. Әріптерді оқы.

Баспа түрі	Жазба түрі	Әріптердің аты	Баспа түрі	Жазба түрі	Әріптердің аты
Аа	<i>Аа</i>	а	Пи	<i>Пи</i>	пы
Әә	<i>Әә</i>	ә	Рр	<i>Рр</i>	ыр
Бб	<i>Бб</i>	бы	Сс	<i>Сс</i>	сы
Вв	<i>Вв</i>	вы	Тт	<i>Тт</i>	ты
Гг	<i>Гг</i>	гі	Уу	<i>Уу</i>	у
Ғғ	<i>Ғғ</i>	ғы	Үү	<i>Үү</i>	ү
Дд	<i>Дд</i>	ды	Фф	<i>Фф</i>	фы
Ее	<i>Ее</i>	е	Хх	<i>Хх</i>	хы
Ёё	<i>Ёё</i>	йо	Һ	<i>Һ</i>	һы
Жж	<i>Жж</i>	жы	Цц	<i>Цц</i>	цы
Зз	<i>Зз</i>	зы	Чч	<i>Чч</i>	чы
Ии	<i>Ии</i>	йй	Шш	<i>Шш</i>	шы
Йй	<i>Йй</i>	қысқа й	Щщ	<i>Щщ</i>	щы
Кк	<i>Кк</i>	кі	Ъ	<i>Ъ</i>	айыру белгісі
Ққ	<i>Ққ</i>	қы	Ыы	<i>Ыы</i>	ы
Лл	<i>Лл</i>	лы	Іі	<i>Іі</i>	і
Мм	<i>Мм</i>	мы	Ь	<i>Ь</i>	жінішкелік белгісі
Нн	<i>Нн</i>	ны	Ээ	<i>Ээ</i>	э
ң	<i>ң</i>	ың	Юю	<i>Юю</i>	йу
Оо	<i>Оо</i>	о	Яя	<i>Яя</i>	йа
Өө	<i>Өө</i>	ө			

• Әліпбидегі дауыссыз дыбыстардың қалай оқылатынын айт.

3-жаттығу. Сөздерді тауып, оларды әліпби ретімен жаз.

бн

Әліпби

1-жаттығу. Өлеңді мәнерлеп оқы.

Өтірік өлең

Сүтін сауып торғайдың,
Жетім тайды өсірдім.
Аққу жегіп арбаға,
Бүкіл елді көшірдім.

Инеменен жер қазып,
Су шығардым шөл жерге.
Елекпенен құм тасып,
Бөгет салдым көлдерге.

Ауыз әдебиетінен

- Өлең не туралы?
- Өлең мазмұны бойынша бір-біріңе сұрақ қойыңдар.

2-жаттығу. Тиісті сөзді қойып, өтірік өлеңді көшіріп жаз.

Мініп алып

Өрмеледім

Алып келіп

Көрсеттім көп жұртқа.

Ауыз әдебиетінен

• Сурет атауларының алғашқы әрпін ата. Ол әріптер әліпбиде нешінші тұр?

3-жаттығу. Оқы. Қалып қойған әріптерді тап.

А	☐	Б	В	☐	☐	Д	☐	Ё
Ж	☐	☐	Й	К	☐	☐	М	Н
☐	О	☐	☐	Р	☐	Т	☐	Ү

32

Әліпби

1-жаттығу. Оқы. Мәтін бөліктерін орнына қой.

Өрмекші, құмырсқа, қарлығаш

Сонда атасы:

– Осы кішкентай жәндіктер саған үлгі болсын. Жұмыссыз жүрген бір жан жоқ. Сен де жұмыс жасауға әдеттен, – деді.

Атасы он жасар баласымен далада келе жатты. Ол баласынан сұрады:

– Анау өрмекші не істеп жүр?

– Өрмек тоқып жүр.

– Анау құмырсқаны көремісің?

– Иә, аузында нанның қоқымы бар. Ол жүгіріп кетіп барады.

– Жоғары қара, аспанда не көрінеді?

– Жоғарыда қарлығаш ұшып жүр, аузында тістеген шөбі бар.

Ыбырай Алтынсарин

- Атасы баласынан не сұрады?
- Бала оған не деп жауап берді?
- Мәтін мазмұнын топта талқылаңдар.

2-жаттығу. Жаңылтпашты тыңдап, жатқа жаз.

Ұғымпаз бала

Болар дана.

Ұғымсыз бала

Қалар шала.

3-жаттығу. Суреттерге қарап, әліпбидің қай кезде қолданылатынын айт. Өзің мысал келтір.

Әліпби

1-жаттығу. Ертегіні түсініп оқы.

Түлкі мен тырна

(Ертегі)

түлкінің үйіне қонаққа келеді. ботқаны жайпақ табаққа салып, тырнаның алдына қояды.
– Тамақ ал!

жайпақ тұмсығымен шоқып-шоқып, ештеңе жей алмайды.

Келесі күні

тырнаға қонаққа келеді.

сорпа дайындап, оны құмыраға құйып беріпті.

Түлкі сорпаны іше алмайды. басы кірмей қояды. Ал тырна ұзын тұмсығымен шоқи береді.

Түлкі ренжіп, үйіне аш қайтыпты.

- Ертегі мазмұны бойынша сұрақ қой.

1. Тырна қайда қонаққа келді?

2. ...

2-жаттығу. Көп нүктенің орнына тиісті әріпті қойып, сөздерді әліпби ретімен жаз.

Құм...ра, түлк..., көл...ңке, к...міс, жүз...м, бұрғ..., қ...дық.

3-жаттығу. Әліпбидегі *p* әрпінің алдында және соңында тұрған әріптерді ата. Сол әріптерден басталатын сөздерді айт.

Сөйлеу әдебі

1-жаттығу. Өлеңді тыңда.

Сәлем бер

Үлкенді көрсең, сәлем бер,
Басыңды иіп, кідіріп.
Әдеппен келіп амандас,
Жанынан өтпей жүгіріп.

Есен-саулық сұрасып,
Сәлемдесу – салтымыз.
Аман болсын қашан да
Ардақтаған халқымыз!

Ұлықбек Есдәулет

- Өлең не туралы?
- Өзің үлкендермен қалай амандасасың?

2-жаттығу. Мақалды көркем жаз.

*Әдептілік белгісі – иліп
сәлем бергені.*

Сөйлеу әдебін біліп ал.

1. Үлкенді сыйла.
2. Біреудің сөзін бөлме.
3. Асықпай, сыпайы сөйлес.

3-жаттығу. Жаңа кездескен адамдармен қалай амандасасың? Танысқан кезде қандай сөздерді қолданасың? Амандасу түрлерінің қайсысы дұрыс?

35 Сөйлеу әдебі

1-жаттығу. Өлеңді мәнерлеп оқы.

Не деу керек?

Үй артында қоқысты
Жатқан көптен үйіліп,
Тазалайды қарт кісі
Белі зорға иіліп.
Не дегенің жөн еді?

Добын апар Назардың! –
Деді ағаң, бармадың.
Тапжылмадың орныңнан,
Аға тілін алмадың.
Сен қай сөзді айтпадың?

Осы келген бетінде
 Допты қудың, жарыстың.
 Көшенің сол шетінде
 Кезікті бір танысың.
 Ұмыттың сен не деуді?

Әнуарбек Дүйсенбиев

- Өлеңдегі сұрақтарға жауап бер.
- Әдепті бала қандай болады?

2-жаттығу. Өлеңді қатесін түзеп жаз.

Әрғашан озба әдептен,
 Әдеппен сөйлеп әдеттен.

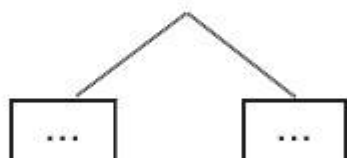
3-жаттығу. Буындардан сыпайылықты білдіретін сөздерді тап.

сат		ке	
рұқ	е	рі	ші
ңіз	ті	ңіз	мүм
мет	рак	кін	са бол

4-жаттығу. Көп нүктенің орнына ізеттілікті білдіретін сөздерді тауып жаз.

Мына кітапты

Қайталау сабағы

1-жаттығу. Өлеңді түсініп оқы. Жаттап ал.

Аға ақылы

Жаман сөзге ермеші,
Намысыңды бермеші.
Ел сенімін ақташы,
Абыройды сақташы.

Әкім Ысқақ

- Өлең неліктен «Аға ақылы» деп аталған?
- **Сенім, абырой** сөздеріндегі дауысты, дауыссыз дыбыстарды ата.
- Сөздің жуан не жіңішке айтылғанын қалай білеміз?

2-жаттығу. Кесте бойынша сөздерді тауып жаз.

Жіңішке айтылатын сөздер	Жуан айтылатын сөздер

3-жаттығу. Сөздерді тасымалдап жаз.

Жеңіс, жауынгер, балапан.

Үлгі: жа-ңалық, жаңа-лық.

4-жаттығу. Тасымалданбайтын сөздерді тауып айт.

Оқушы, ақыл, ес, бір, күшік, терезе.

МӘТІН ЖӘНЕ СӨЙЛЕМ

- Мәтіннің не екенін;
- сөйлемнің не екенін білетін боласың.
- Мәтін құрастыруды;
- сөйлем соңына тиісті тыныс белгісін қойып жазуды үйренесің.

Мәтін

1-жаттығу. Өлеңді мәнерлеп оқы.

Мұғалім

Білім алған өзіңнен
Дәрігер, ұшқыш не ғалым.
Саған ыстық сезіммен
Қарайды жұрт, мұғалім.

Мен де өзіңді әрдайым
Қамқорым деп ұғамын.
Күліп атқан таңдайын,
Жарқынсың сен, мұғалім.

Нұрхан Жанаев

- Өлең не туралы?
- Мұғалімнен кімдер білім алған?

2-жаттығу. Берілген сөйлемдерден мәтін құрап жаз.

Қоңырау соғылды. Балалар тапсырманы орындауға қызыға кірісті. Оқушылар мектепке келді. Сабақ басталды.

3-жаттығу. Мақалдарды жатқа айт.

1. Білекті бірді жығар,
Білімді мыңды жығар.
2. Оқу – білім азығы,
Білім – ырыс қазығы.

Мәтін

1-жаттығу. Мәтінді түсініп оқы.

Кітап оқудың пайдасы

Бірде Жазира Асылбекке келді.

– Әкем ертегі кітап әкелді. Үйге кел, бірге оқиық, – деді. Ол Жазира айтқан соң барды.

Жазираның кітап оқуы керемет. Қайғылы жеріне келгенде көзі жасаурап кетеді. Ал қуанышты жерінде жүзі алаулап шыға келеді. Асылбек те онымен бірге қайғырды, қуанды. «Барлық қызық кітапта екен ғой» деп ойлады.

Асылбек бұрын кітап оқымайтын. Енді бір мезгіл кітап оқитын болды. Қазір Асылбек сабақты жақсы оқиды.

Әділ Балта

Қайғылы – аянышты.

Жүзі алаулап – жүзіне қуаныш ұялау.

- Асылбек алғашқыда кітап оқуды ұнатты ма?
- Оның кітап оқуына кім себепші болды?
- Саған қандай кітаптар ұнайды?

2-жаттығу. Бос орынға тиісті сөзді қойып жаз.

тынбай

Мектеп – кеме,

Білім – теңіз.

алға

Жүзудеміз.

тымбай

Қасым Аманжолов

3-жаттығу. Сурет бойынша мәтін құра.

Мәтін

1-жаттығу. Санамақты тыңда. Мазмұнын қимылмен көрсет.

Саусақ жаттығулары

Бір, екі, үш деп жұмайық,
Қалсын ептеп тыңайып.
Саусақтарым салалы,
Өнерпазға лайық.

Оңға, солға иейік,
Жұдырық қып түйейік.
Биші, күйші болуға
Тұр саусағым сұранып.

Алақанды ашайық,
Көкке шашу шашайық.
Қимылдатып аспанда,
Жаттығулар жасайық!

Болат Үсенбаев

57

2-жаттығу. Санамақты жатқа жаз.

Бір дегенім – білім,
«Төрт» пен «беске» ілін.
Екі дегенім – еңбек,
Еңбек етсең өнбек.

Нұрлан Қалқа

3-жаттығу. Адамның көңіл күйі жүзінен білініп тұрады. Оны неден байқауға болады деп ойлайсың?

- Қуанған кезде түрің қандай болатынын көрсет.
- Ал ренжігенде қандай болады?
- Суреттегі балалардың көңіл күйі қандай? Соны ым-ишарамен білдір.

Айгүл

Мәди

Зәуре

Кемел

Інжу

Әлихан

40

Мәтін

1-жаттығу. Оқы. Мәтін бөліктерін орнына қой.

Оқығанның көзі ашық

– Ешкімнен көрген жоқпын. Кітаптан оқыдым.
«Оқыған адамның көзі ашық» деген осы.

Жанна «Оқығанның көзі ашық» деген мақалды оқыды.

– Бұл не деген сөз? – деп сұрады.

– Оқыған адам көп біледі. Көзінің ашық болатыны содан, – дедім мен.

Бірде Жанна қолына сия жұқтырып алды.

Мен оған:

– Қолыңды сула, – дедім. Сіріңке шырпысының күкіртімен сияны ысқыладым. Содан кейін қолы тап-таза болды.

– Мұны кімнен көрдің, әке? – деп сұрады Жанна.

Сафуан Шаймерденов

- Мәтін неше бөліктен тұрады?
- Мәтіннің мазмұнын айт.

Ертегі, жұмбақ, мақал, әңгіме, өлең – бәрі **мәтінге** жатады.

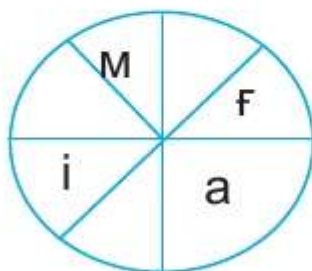
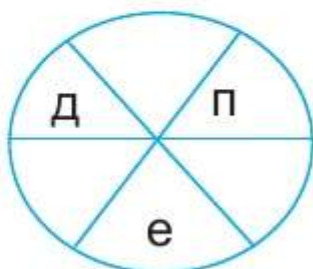
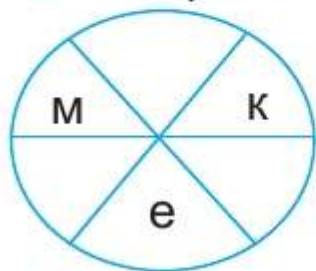

2-жаттығу. Көркем жаз.

*Өнер, білім – бәрі де
Оқуменен табылған.*

3-жаттығу. Тиісті әріптерді қойып, дөңгелек ішінде жасырынған сөзді тап.

Мәтін

1-жаттығу. Тақырыбы бойынша мәтін мазмұнын болжа. Мәтінді тыңда.

Жапалақ

Түнде жапалақ пен үкіден артық көретін аң-құс жоқ. Көздері ерекше үлкен. Болмашы жарықтың өзі олардың назарынан тыс қалмайды. Көздеріне Күн сәулесі тым жарық әрі жайсыз. Сондықтан бұл құстар күндіз тығылып жатады.

Түнде жем аулайтын жапалаққа құлағының тигізер көмегі көп. Жапалақ дыбыс арқылы жемінің қайда тұрғанын біле қояды.

«Негеш» энциклопедиясынан

- Мәтін не туралы?
- Жапалақ неге түнде ұшады?
- Түнде ұшатын тағы қандай құстар бар?

2-жаттығу. Сөйлемдерді көшіріп жаз.

Жапалақтардың есту қабілеті өте жоғары. Олар алыстан жақсы көреді.

3-жаттығу. Өлеңде жұмбақталған құсты тауып айт.

Жайнаған бақтың әншісі,
Тамсанған оған сан кісі.
Сайраудан бір талмайды,
Әнші құс бал таңдайлы.

--	--	--	--	--	--

Мәтін

1-жаттығу. Мәтінді түсініп оқы.

Көктем

Көктем келді. Күн жылынып қалды. Біз жаққа жылы жақтан құстар қайта бастады. Олардың бәрі бір мезгілде ұшып келмейді. Ең алдымен ұзақ қарға, олардан кейін қараторғайлар жетеді. Қар еріп болған кезде бозторғайлар ұшып келеді.

Өзендердің мұзы ерігенде басқа құстар да келе бастайды. Ал күн жылынғанда бұлбұл мен қарлығаш оралады.

Мұхтар Әуезов

- Мәтін неліктен «Көктем» деп аталған?
- Құстар қай жақтан келеді?
- Ең алдымен қандай құстар ұшып келеді?

 2-жаттығу. Сөйлемдерді көшіріп жаз.

Құс ұясын, балапандарды қорға. Ұядағы балапанды қолмен ұстауға болмайды.

 3-жаттығу. Сурет бойынша тірек сөздерді қатыстырып, әңгіме құра.

8 наурыз – Халықаралық әйелдер күні

Тірек сөздер: ана, сыйлық, мереке, құттықтау, 8 наурыз.

Сөйлем

 1-жаттығу. Мәтінді түсініп оқы.

Нанды қадірлейік

Нан еңбекпен табылады. Диқандар көктемде жерге тұқым себеді. Одан егін өніп шығады. Оны жаз бойы күтіп-баптайды. Күзде астықты ком-
62

байнмен орып алады. Содан соң мәшинемен қабылдау орындарына жеткізеді. Бидайдан ұн тартады. Ұннан неше түрлі нан пісіреді.

Мұның бәрі – адамдардың еңбегі. Сондықтан да нанды қадірлеуіміз керек.

«Балдырған» журналынан

- Диқандар көктемде не істейді?
- Астықты қалай жинайды?
- Мәтін неліктен «Нанды қадірлейік» деп аталған?

 2-жаттығу. Орны ауыстырылып берілген сөздерден сөйлем құрап жаз.

Еңбекпен, нан, табылады. Оны, сондықтан, қадірлеуіміз керек.

- Әр сөйлем неше сөзден тұрады?
- Сөйлемдердің бірінші сөзі қандай әріптен басталып жазылған?

Сөйлем сөздерден құралады. Сөйлемдегі сөздер бір-бірінен бөлек жазылады: *Балалар мектепке келді.*

 3-жаттығу. Сөзжұмбақты шеш.

1. Дәнді дақыл.
2. Жер жыртатын құрал.
3. Астық кептіретін орын.
4. Астық оратын мәшине.
5. Нан пісіретін адам.

Сөйлем

1-жаттығу. Өлеңді тыңда.

Наубайхана

Наубайхана деген бар,
Бұл үй қала шетінде.
Күндіз-түні тынбайды,
Білесің бе мұндайды?

Пісіп ылғи ып-ыстық
Тәтті тоқаш, нан түрлі,
Таңертеңнен жөнелер
Дүкендерге әртүрлі.

Зор еңбекпен келетін,
Таппай диқан бір тыным.
Өмірге нәр беретін,
Қадірле нанды бір тілім!

Аян Нысаналин

Тілім – жұқалап кесілген.

- Өлең неліктен «Наубайхана» деп аталған?
- Нан дастарқанға қалай келеді?
- Үлкендерден нанды қалай пісіретінін біліп ал.

Нүкте, үтір, леп белгісі, сұрақ белгісі, сызықша – бұлар тыныс белгілері.

 2-жаттығу. Сөйлемдерді көшіріп жаз.

Дастарқан көркі – нан. Наннан үлкен ас жоқ.

Сөйлемнің бірінші сөзі бас әріптен басталып жазылады. Сөйлемнен соң не нүкте (.), не сұрақ белгісі (?), не леп белгісі (!) қойылады.

 3-жаттығу. Суреттер бойынша көп нүктенің орнына тиісті сөздерді қойып оқы.

- ... (кім?) нан пісірді.
- Нанды ... (неден?) пісірді.
- ... (не?) қандай дәмді!

45 Сөйлем

 1-жаттығу. Мәтінді түсініп оқы.

Ас атасы – нан

Науан әжесіне еріп, егіс даласына келді. Ол бидай сабақтарын көріп:

- Мынау өсіп тұрғандар не? – деп сұрады.
- Науанжан, бұл пісіп тұрған – нан, – деді әжесі.
- Нан болса, таба наны қайда?
- Таба нан да осы дәннің ішінде.
- Ақ тоқаш ше?
- Тоқаш та осы дәннің ішінде.
- Кіп-кішкентай дөнге осынша нан қалай сыйып тұр?

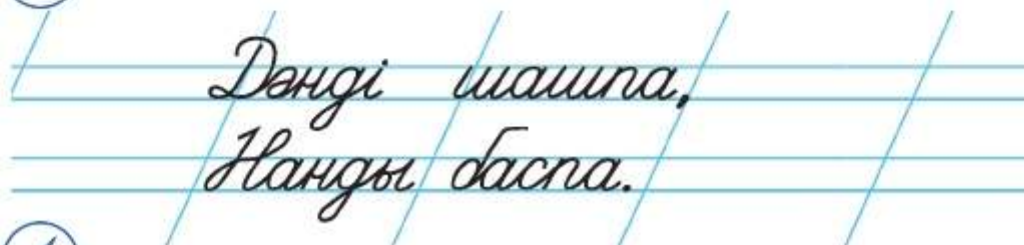
– «Ас атасы – нан, нан атасы – дән». Тоқшылық әрбір дәннің ішінде, – деді әжесі.

Мәдіхат Төрежанов

- Мәтінде не туралы айтылған?
- Науан қайда келді?
- Неліктен «Ас атасы – нан» дейді?
- Мәтіндегі сөйлемдерден соң қандай тыныс белгілері қойылған?

2-жаттығу. Мақалды көркем жаз.

3-жаттығу. Сөйлемдерді тиісті тыныс белгісін қойып, көшіріп жаз.

Тары адам ағзасына пайдалы тарыдан қандай тағамдар жасалады.

Сөйлем

1-жаттығу. Өлеңді тыңда.

Нан қоқымын шашпаңдар

Нан – ардақты, адал ас,
Кәрі, жас оны аттамас.
Ақ дастарқан үстінде
Қол жумай оны ұстамас.

Нан қоқымын шашпаңдар!
Жерде жатса баспаңдар!
Теріп алып қастерлеп,
Торғайларға тастаңдар.

Өтебай Тұрманжанов

- Өлең мазмұны бойынша өз ойыңды айт.
- Нанның қоқымын неге шашуға болмайды?
- **Кәрі, жас** сөздерінің мағынасын біліп ал.

2-жаттығу. Жаңылтпашты жатқа жаз.

Қап-қап ұн алдық,
Аппақ ұн алдық.

3-жаттығу. Ребусты шеш. Шешуіндегі сөзді қатыстырып, сөйлем құра.

47 Сөйлем

1-жаттығу. Мәтінді түсініп оқы.

Нан – тіршілік тірегі

Нан – ең қасиетті дәм. Нан ұсағының өзі киелі. «Нанның ұсағын жерге тастама, обал болады», – дейді ата-әжелеріміз. Себебі нан – тіршілік тірегі.

Нанды ысырап етуге болмайды. Ешқашан нанмен ойнама!

Айгүл Ағыбаева

- Мәтін мазмұны бойынша өз ойыңды айт.
- Мәтін неше сөйлемнен тұратынын айт.

2-жаттығу. Өлеңді көшіріп жаз.

Атасындай бар астың –
Тұр ғажайып ақ бидай.
Асырайтын барша елді
Біздің байлық – ақ бидай!

Ермек Өтетілеуұлы

3-жаттығу. Дәнді дақыл атауларын тап.

ж	б	и	д	а	й	т	к	ү	р	і	ш
ә	ү	с	и	ө	ғ	ы	ж	а	р	п	а
м	т	г	е	р	і	т	а	р	ы	м	к

- Бұл дәнді дақылдардан не жасалады?

48

Сөйлем

1-жаттығу. Өлеңді түсініп оқы.

Алғашқы хат

Әріпке әріп жалғасты,	Қалсам мінін анықтай,
Жазу сырын аңғардым.	Келмеді үйкеп өшіргім.
Хат жазуға алғашқы	Жазғанымды жалықпай,
Кәдімгідей қамдандым.	Қайта-қайта көшірдім.

Сау болуын қатеден,
Достарым да ескерді.
Мәз боп оқып ата-анам,
Ұстазым да тексерді.

Оразақын Асқар

Қамдану – дайындалу.

- Хатты қалай жазу керек?
- Өзің хат жазып көрдің бе?

2-жаттығу. Жұмбақты көшіріп жаз. Шешуін тап.

Аяғы жоқ, жүреді,
Аузы жоқ, сөйлейді.

--	--	--

3-жаттығу. Атаңа немесе әжеңе хат жаз.

Үлгі:

Амансыздар ма, ата, әже? Аман-есен
жүрсіздер ме? Біз де аманбыз. Саба-
ғым жақсы. Сау болыңыздар.

Сәуле

49

Сөйлемдегі сөздердің байланысы

1-жаттығу. Мәтінді түсініп оқы.

Наурыз

Наурыз – жыл басы. Бұл – Шығыс елдерінің бү-
кілхалықтық мейрамы. Ел оған сағынып жетеді.
Наурыз мейрамында наурызкөже жасалады.

Дастарқан жайылады. Халық бір-бірін мерекемен құттықтайды. Наурызда алтыбақан құрылады. Ән салынып, би биленеді. Өртүрлі ойындар ойналады.

Кеңес Оразбекұлы

- Наурыз қандай мейрам?
- *Наурызда алтыбақан құрылады* сөйлеміндегі сөздерге сұрақ қой. Олардың өзара байланысын тап.

Үлгі: Көктемде күн жылынады.

1. Күн қайтеді? – Күн жылынады.

2. Қашан жылынады? – Көктемде жылынады.

Сөйлемдегі сөздер бір-бірімен байланыста болады. Олардың байланысын сұрақ қойып білеміз:

не? қайда? қайтеді?
Бұлбұл бақта сайрайды.

 2-жаттығу. Сөйлемдерді көшіріп жаз.

Көктем келді. Су жылғалармен ақты. Жерге көк шықты.

- Сөздердің байланысын сызып көрсет.

Үлгі: Көктем келді.

 3-жаттығу. Мақалды оқы. Жатқа жаз.

Бір тал кессең,
Он тал ек.

Сөйлемдегі сөздердің байланысы

1-жаттығу. Тақырыбы бойынша өлең мазмұнын болжа. Өлеңді тыңда.

Наурыз

Наурыз – басы ырыстың,
Ұлы күні ұлыстың.
Жер бусанып, тоң жібіп,
Ашылады тынысың.

Мейіріммен астасқан,
Ізгілікпен достасқан.
Ән шалқытып, күй тартып,
Наурызда ел бас қосқан.

Серік Әкірамұлы

Тоң – суықтан қатып қалған жер қабаты.

Ізгілік – қайырымдылық, жақсылық.

- Наурыз мейрамы туралы не білесің?
- Ол кезде табиғатта қандай өзгерістер болады?
- Наурыз мейрамында адамдар бір-біріне қандай тілектер айтады?

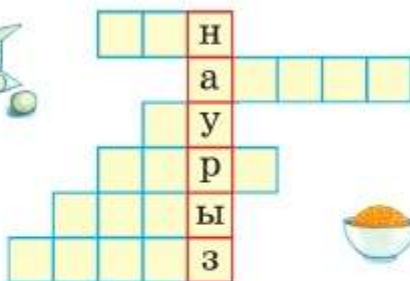

2-жаттығу. Мәтінді көшіріп жаз.

Наурызек – көктем құсы. Бұл құсты ел күтіп жүреді. Оған жем шашады. Наурызекті ешкім үркітпейді.

- Соңғы сөйлемдегі сөздердің байланысын сызбамен көрсет.
- Наурызек туралы дереккөздерден біліп ал.

 3-жаттығу. Суреттерді пайдаланып, сөзжұмбақты шеш.

Сөйлемдегі сөздердің байланысы

1-жаттығу. Мәтінді түсініп оқы.

Наурыzkөже

Наурыз мейрамының басты тағамы – наурыzkөже. Наурыzkөже азықтың жеті түрінен жасалады. Олар: бидай, тары, күріш, су, ет, тұз, сүт.

Жеті түрлі дәмнен жасау халықтық дәстүрден шыққан. Наурыzkөже беру дәстүрі дәм татыруды білдіреді.

«Қазақтың салт-дәстүрлері мен әдет-ғұрыптары» кітабынан

- Наурыз мейрамының басты тағамы не?
- Наурыzkөже неден жасалады?

2-жаттығу. Көркем жаз.

Ұмыс береке берсін!

3-жаттығу. Өлеңді жақшадағы әріптің тиістісін қойып, көшіріп жаз.

Бүгін жаңа (к,г)...үн келді,
Бүкіл әлем (к,г)...үлденді.
Күн менен түн теңелді,
Ғалам нұрға бөленді.

Әдібай Табылды

Тоқсандық жиынтық бағалау

Мазмұндама

Қайталау сабағы

1-жаттығу. Мәтінді түсініп оқы.

Дән

Балапан есік алдынан жалғыз дән тауып алады. Ол өте қайырымды еді. Тапқанын бауырларымен бөліске салатын. Дәнге қараған ол аз-кем ойланды.

«Дән өте кішкене. Оны жеп алсам, қалғандары қайтеді? Одан да дәнді бір жерге апарып тығайын. Тағы дән іздейін» дейді ішінен.

Балапан дәнді ауланың бір бұрышына көмді.

Күз келді. Балапан жерге көмген дәннің өсіп тұрғанын көрді. Масағында көп дән бар екен. Бұған балапан қатты қуанды.

Гүлбаршын Әзімбаева

Масақ – бидайдың дәнді басы.

- Балапан не тауып алды?
- Ол дәнді не істеді?
- Күзде дән қандай болып өсті?
- Бұл мәтін өлең бе әлде ертегі ме?

2-жаттығу. Сөйлемдерді көшіріп жаз.

Бала мектептен келе жатты. Ол жолда кірпіні көрді. Бала оны үйіне әкелді. Оған сүт берді.

• Сөйлемдегі сөздерге сұрақ қой. Олардың байланысын тап.

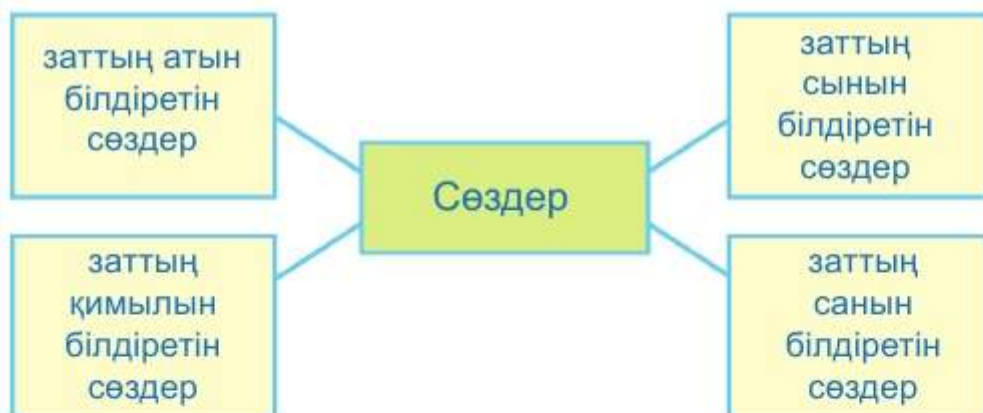
3-жаттығу. Көп нүктенің орнына керекті сөзді қойып жаз.

Біздің Отанымыз – Еліміз ... ! ... жасасын!

Керекті сөздер: Қазақстан, бейбітшілік, көркейе берсін.

- Сөйлемнің бірінші сөзін қандай әріптен бастап жаздың?
- Сөйлем соңына қандай тыныс белгісін қойдың?

СӨЗ ЖӘНЕ ОНЫҢ МАҒЫНАСЫ

- Сөздің не екенін;
- сөз мағынасының түрлерін білетін боласың.

Сөз және оның мағынасы

1-жаттығу. Тақырыбы бойынша өлең мазмұнын болжа. Өлеңді тыңда.

Әр сөзде дыбыс орны бар

Әріптер кетті шашылып,
Шашылды үйме-жүйме боп,
Тәртіп жоқ, рет, жүйе жоқ.

«М» жатыр «У» қасында,
«МУ» деген сөз жоқ расында.

«Ж» отыр «О»-ның солында,
Мәнісі жоқ-ау оның да.

«О» мен «Т» қатар дөп келіп,
Оқылды маздап «ОТ» болып.

Әр сөзде дыбыс орны бар,
Орайын тауып орнығар.

Мұзафар Әлімбаев

Үйме-жүйме – бір жерге топтану.

- Сөз неден құралады?
- Мағынасы болмаса сөз бола ала ма?

Сөз дыбыстардан құралады. Сөз белгілі бір мағынаны білдіреді.

2-жаттығу. Сөздерді бір бөлек, сөйлемдерді бір бөлек топтастырып жаз.

Ерлан мен Айдос – достар. Ерлан, Айдос, мен, достар. Олар өте тату. Олар, тату, өте, бір-біріне, көмек. Бір-біріне көмектесіп жүреді.

 3-жаттығу. Берілген буындардан сөз құрап айт.

бі

дос

лім

тық

тап

кі

56 Сөз және оның мағынасы

1-жаттығу. Мәтінді түсініп оқы.

Жаман жолдас

Екі дос келе жатты. Алдарынан бір аю шығыпты. Бұлардың біреуі ауру екен. Екіншісі мықты жас жігіт еді. Ол аюды көрді. Содан соң бір биік ағаштың үстіне шығып кетіпті. Ауру жігіт өлген адамға ұқсап жата қалады. Аю қасына келіп иіскелейді де, жөніне кетеді.

– Аю құлағыңа не деп сыбырлады? – дейді жолдасы.

– Жолдасын тастап қашатын адаммен дос болма деді, – депті.

Ыбырай Алтынсарин

- Бұл әңгіме ме әлде ертегі ме?
- Мәтін мазмұны бойынша бір-біріңе сұрақ қойыңдар.
- **Жаман** сөзіне қарама-қарсы мағыналы сөзді тап.

 2-жаттығу. Көп нүктенің орнына бағанның оң жағындағы сөздердің тиістісін қойып жаз.

1. Қант ..., ал бұрыш	ақ, қара
2. Қар ..., көмір	ащы, тәтті
3. Арша ..., шырша	биік, аласа

 3-жаттығу. Суреттегі заттардың ішінен жемістер мен көгөністерді тауып, себеттерге сал.

- Оларды түрі мен түсі жағынан салыстырып айт.

Үлгі: Қарбыз жасыл, алма қызыл.

 4-жаттығу. Мағынасы қарама-қарсы сөздерді жұптап жаз.

ащы	қатты	жұмсақ
қиын	оңай	тәтті

57 Сөз және оның мағынасы

1-жаттығу. Өлеңді мәнерлеп оқы. Жаттап ал.

Ағайынбыз бәріміз

Жақсылыққа, бақытқа
Талпынған әр уақытта.
Бала біткен дос-бауыр,
Болмасын еш тосқауыл.

Ақпыз, қара, сарымыз,
Ағайынбыз бәріміз.
Ортақ болсын асқар тау,
Жеміс толы бақша-бау.

Болсын жер мен су да ортақ,
Болсын бізге Ту да ортақ.
Ақпыз, қара, сарымыз,
Ағайынбыз бәріміз.

Әнуарбек Дүйсенбиев

- Өлеңде не туралы айтылған?
- **Дос, ағайын** сөздеріне мағынасы жақын сөздерді тап.

2-жаттығу. Көп нүктенің орнына берілген сөзге мағынасы жақын сөз тауып жаз.

сәлемдесу – ...

ұстаз – ...

әдемі – ...

алыс – ...

жылы – ...

жылдам – ...

 3-жаттығу. Әр желкенді қайыққа жазылған сөзге мағынасы жақын сөздер тап.

Сөз және оның мағынасы

1-жаттығу. Өлеңді рөлге бөліп оқы.

Қазым, қазым, қаңқылда

– Қазым, қазым, қаңқылда,
Көлде жүзіп салқында.

Жем шашайын, жейсің бе?
Кәмпит берші дейсің бе?

– Жоқ, жоқ, кәмпит болмайды ас,
Арпа менен бидай шаш, –
Деп қаздарым қаңқылдап,
Көлде жүзді саңқылдап.

Сапарғали Бегалин

- Өлең не туралы?
- Үй құстары немен қоректенеді?
- Олардың пайдасы қандай?

2-жаттығу. Сөйлемдерді көшіріп жаз.

1. Қаз суда жүзеді. 2. Мен жүзге дейін санаймын. 3. Жүзің жарқын болсын.

- **Жүз** сөзінің мағыналарын түсіндір.

3-жаттығу. Жаңылтпашты тыңда.

Таптырмай қырдан құр,
Қайттық біз құрдан-құр.

Сөз және оның мағынасы

1-жаттығу. Ертегіні оқы.

Торғай мен тышқан

(Ертегі)

мен дос болыпты. Екеуі егін егіпті.

Егін өте жақсы шығады. мен тең

бөлісе бастайды. Бір бидай артылып қалады.

Оны бөле алмайды. Содан екеуі далада

бағып жүрген бір келеді. Қойшы дәнді

алып, екеуіне тең бөліп береді. Бұған мен

 разы болады. Сөйтіп, өз жөндеріне кетеді.

«Бабалар сөзі» кітабынан

- Торғай мен тышқан не екті?
- Олар дәндерді қалай бөлді?
- Торғай мен тышқан неге таласты?
- Дәнді бөлісуге кім көмектесті?
- **Жақсы** сөзіне мағынасы қарама-қарсы сөзді тап.

 2-жаттығу. Бірнеше мағынасы бар сөздерді бір бөлек, мәндес сөздерді бір бөлек жаз.

Адам, жуас, жарық, кісі, момын, алма, дос, ара, жолдас, бұрыш, қой.

 3-жаттығу. Жұмбақты көшіріп жаз. Шешуін тап.
Өзі айлакер, өзі бір қу,
Жүрген жері айқай да шу.

--	--	--	--	--

60

Сөз және оның мағынасы

 1-жаттығу. Мәтінді оқы.

Дидар – ұқыпты бала

Дидар күнде ерте тұрады. Терезені ашып, бөлмесінің ауасын тазартады. Төсегін өзі жинайды. Киімі үнемі таза болып жүреді. Дидар – ұқыпты, тиянақты бала.

- Мәтіннен мағынасы жақын сөздерді тап.

 2-жаттығу. Сөйлемдерді көшіріп жаз.

Мақта – өсімдік. Сен досыңды мақта.
Қой жайылып жүр. Кітапты орнына қой.

- Жазылуы бірдей, мағыналары әртүрлі сөздердің астын сыз.

 3-жаттығу. Сөздердің қарсы мағыналы сыңарын тап.

ұзын

үлкен

әлсіз

қушті

қысқа

кіші

61

Заттың атын білдіретін сөздер

1-жаттығу. Мәтінді түсініп оқы.

Денсаулықты сақтайық

Кез келген адам өз денсаулығын күту керек. Ол үшін денесін шынықтыру қажет. Денені шынықтыруға жаттығулар жасау, жүгіру, суда жүзу жатады. Денсаулығы жақсы адам үнемі көңілді жүреді. Ойлау қабілеті артады. Денсаулықты сақтау үшін дұрыс тамақтанған жөн. Таза ауада көп жүрген абзал.

- Мәтін неліктен «Денсаулықты сақтайық» деп аталған?
- Дені сау болу үшін адам не істеу керек?
- **Адам, ауа** сөздеріне сұрақ қой. Бұл сөздер заттың атын білдіріп тұрғанын байқа.

Заттың атын білдіретін сөздерге кім? кімдер? не? нелер? сұрақтары қойылады.

 2-жаттығу. Көркем жаз.

*Ишер кезде асты мен,
Қалды жуып жүремін.*

 3-жаттығу. Допта жасырынған сөздерді тап. Сол сөздерді қатыстырып, сөйлем құра.

Заттың атын білдіретін сөздер

 1-жаттығу. Өлеңді оқы. Жаттап ал.

Қолыңды жу

Қолға сабын алып,
Мөлдір суға салып,
Жуу керек жиі
Ақ көбікке малып.

Жасыл, қызыл, ағын,
Қолдана бер бәрін.
Жуынғанда дәйім,
Қолда тұрсын сабын.

Қиын емес бұл да,
Тазалық бар мұнда.
Таңда, түсте, кеште
Қол жуудан тынба.

Серікбол Хасан

- Өлең не туралы?
- Тазалықты үнемі сақтау үшін не істеу керек?
- Сабынның пайдасы қандай?
- Заттың атын білдіретін сөздерді тап.

 2-жаттығу. Жұмбақты көшіріп жаз. Шешуін тап.

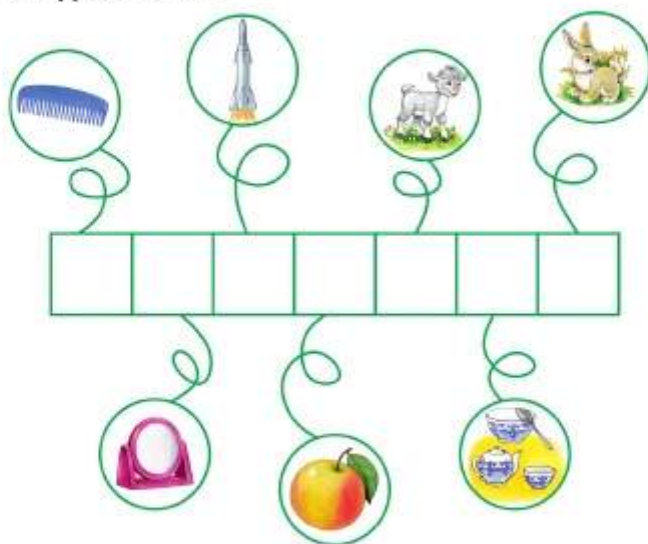
Жуған киім тазарып,
Өзі қалды тым арып.

--	--	--	--	--

 3-жаттығу. Көркем жаз.

Су, сабын, сүлгі, тарақ, айна.

 4-жаттығу. Сурет атауларының алғашқы әріптерінен сөз құрап айт.

63 Заттың атын білдіретін сөздер

1-жаттығу. Мәтінді түсініп оқы.

Бір минут

Талғат ылғи кешігетін.

– Бір минут тұра тұрыңдаршы, – деп тостырып қоятын.

Қыста шаңғы жарысы өтті. Оның досы Санжар бір минутқа озып келді. Сонда әкесі жымып, былай деді:

– Ештеңе етпес! Бір минут уақыт па?

Уақытты бағалайық, балалар!

*«Мен оқимын, ойлаймын, ойнаймын!»
кітабынан*

- Талғат қандай бала?
- Оның үнемі кешігетіні дұрыс па? Өз ойыңды айт.
- **Балалар, шаңғы** сөздеріне сұрақ қой.

Адамға қатысты сөздерге **кім? кімдер?** деген сұрақтар қойылады: ұстаз, ата, әже, әке, дәрігерлер.

Заттар мен жануарларға қатысты сөздерге **не? нелер?** деген сұрақтар қойылады: балта, балға, орындықтар, сиыр, қой, бұзаулар.

 2-жаттығу. Көркем жаз.

*Жаяу жүру өте пайдалы.
Денсаулықты жақсартады.
Көңіл күйді көтереді.*

 3-жаттығу. Суреттерге қара. Сұрақтарға жауап жаз.

1. Бұл не?

– Бұл – .

2. Бұл не?

– Бұл – .

3. Бұл не?

– Бұл – .

4. Бұл не?

– Бұл – .

 4-жаттығу. Берілген сөздерді *кімдер?* сұрағына жауап беретін сөздерге айналдырып айт.

бала – ..., адам – ..., дос – ...

Заттың атын білдіретін сөздер

1-жаттығу. Өлеңді тыңда.

Шынығу

Көтер қолды жоғары,
Құстар қанат қағады.
Желаяқтар жүгірер
Жерге тимей табаны.

Бойың тікте, балдырған,
Қимылдасын қол жылдам.
Аяғыңды соз алға,
Қорықпағын қарғудан.

Оңға, солға бүгілгін,
Көне, жылдам жүгіргін.
Шымырлықтың мәнісі –
Шынығуда, ұғынғын.

Болат Үсенбаев

- Өлең неліктен «Шынығу» деп аталған?
- Өлеңдегі қимылдарды жаса.
- Шымыр болу үшін тағы не істеу керек?

2-жаттығу. Көркем жаз.

*Салқын сумен сергилміз,
Денелізді шындаймыз.*

3-жаттығу. Суреттер бойынша мәтін құра. Мәтіннен заттың атын білдіретін сөздерді тап.

Заттың атын білдіретін сөздер

1-жаттығу. Мәтінді түсініп оқы.

«Теңге алу» ойыны

«Теңге алу» – ат спортына жататын ұлттық ойындардың бірі. «Теңге алу» ойыны тегіс жерде өткізіледі. Ойынға ересек адамдар ғана қатысады.

Тегіс жерге шүберекке түйілген теңге тас-талады.

Ойыншылар атпен шауып келе жатып жердегі теңгені іліп әкетеді. Теңгені ат үстінен еңкейіп алған адам жеңімпаз атанады. Ол жүлде алады.

«Қазақтың ұлттық ойындары» кітабынан

- «Теңге алу» ойыны қай жерде өтеді?
- Тағы қандай ұлттық ойындарды білесің?
- Мәтін мазмұнын айт.

2-жаттығу. Орны ауыстырылып берілген сөздерден сөйлем құрап жаз.

1. Көкпар, Мұхит, қатысты, ойынына.
2. Доп, алаңда, ойнады, балалар.

3-жаттығу. Өлеңді тиісті сөзді қойып оқы.

бұрын

құлын

Біздің жирен ,
 Байқамаппын ,
 Желді басып ,
 Қатты шапты .

озғандай

бүгін

Сағатбек Медеубекұлы

Заттың атын білдіретін сөздер

1-жаттығу. Өлеңді мәнерлеп оқы.

Доп та керек, дос та керек

Күні бойы доп тебем,
 Доп тепкенде
 Дөп тебем.

Жүгіремін қуалап,
 Жеке ойнауды жек көрем.
 Жақсы екен доп деген,
 Тебе білсең еппенен.
 Осы көпшіл добыммен
 Достар таптым көптеген.

Ғалымбек Жұматов

- Доп ойнауды ұнатасың ба?
- Доппен тағы қандай ойын ойнайсың?
- Өлеңнен *кім? не?* сұрақтарына жауап беретін сөздерді тап.

 2-жаттығу. Сөйлемдерді көшіріп жаз.

Балалар доп ойнады. Ержан қақпашы болды.
 Бүгін ойын қызықты өтті.

- *Кім? не?* сұрақтарына жауап беретін сөздердің астын сыз.

 3-жаттығу. Суреттер бойынша мәтін құра.

Мазмұндама

Қамқорлық

Құмырсақа далаға шықты. Жемістер де піскен. Дәл қасында әдемі көбелектер ұшып-қонып жүр.

Кенет бір көбелек өрмекші торына түсіп қалды. Құмырсақа оны аяп кетті. Ол торды тісімен қиып тастады. Көбелек оған алғысын жаудырды.

Сосын құмырсақа құрттың ағашты кеміріп жатқанын көрді. Ағашты аяп, құртқа қатаң ескерту жасады. Құмырсақаны көрген құрт қаша жөнелді. Құмырсақа ағашқа осылайша қамқорлық танытты.

«Балдырған» журналынан

Мазмұндаманың жоспары:

1. Құмырсақаның көбелектерді көруі
2. Көбелектің өрмекші торына түсіп қалуы
3. Құмырсақаның көбелекті құтқаруы
4. Құмырсақаның құртқа ескерту жасауы

Бас әріптен басталып жазылатын сөздер

1-жаттығу. Мәтінді түсініп оқы.

Қақпашы

Ауыл сыртындағы алаңда балалар күнде футбол ойнайды. Ойын басталарда қақпашы сайланады. Алайда балалардың көбі қақпашы болғысы келмейді.

Бір күні футболдан жарыс өтеді деген хабар келді. Оған жақсы ойыншыларды таңдай бастады. Жарысқа тек Ерікті ғана қабылдады.

Ерік сол жарыста ең үздік қақпашы атанды.

Балалар әлі де футбол ойнап жүр. Енді балалардың қай-қайсысы да қақпашы болуға құштар.

Сәбит Дүйсенбиев

- Балалар неге қақпашы болғысы келмеді?

- Футбол жарысына кімді таңдады?
- Жарыста кім үздік қақпашы атанды?

 2-жаттығу. Орны ауыстырылып берілген сөздерден сөйлем құрап жаз. Адамның атын тауып, астын сыз.

Доп, ойнады, балалар. Қақпашы, болды, Мұрат.

 3-жаттығу. Әр доптың сипатын білдіретін сөздерді тап.

Бас әріптен басталып жазылатын сөздер

 1-жаттығу. Мәтінді оқы.

Қараторғайдың ұясы

Бала күндегідей көңілді.

– Сәлеметсіз бе, **Ержан** ағай! – деп амандасты. Ал ағай:

– Мұнда не істеп жүрсің? – деді.

– Жұқа тақтай іздеп жүрмін, – деді **Берік**.

– Қайтесің ол жұқа тақтайды? – деді ағай.

– Сіз құстарға ұя жасауды тапсырғансыз, – деді.

– Оны мұндай жерден іздей ме екен?! Жүр менімен, – деп шеберханаға ертіп келді.

Берік ұяны екі күн жасады. Ағай оған риза болды.

Айсұлу Еламанова

- Мәтін мазмұны бойынша сұрақ қой.
- Мәтіндегі негізгі ойды тап.
- Қарамен берілген сөздерге сұрақ қой. Олар неліктен бас әріппен жазылған?

Адамның аты-жөні бас әріптен басталып жазылады: *Досан, Әсем, Нұржанұлы.*

 2-жаттығу. Суреттер мен сөздерді сәйкестендіріп, әр құстың ұясын сипаттап айт.

қарлығаш

қараторғай

3-жаттығу. Өлеңді көшіріп жаз.

Жұлдыздай аққан із қалды,
Ерлігін жау да қызғанды.
Әлия, Мәншүк, Хиуаз –
Қазақтың батыр қыздары.

Әділғазы Қайырбеков

- Бас әріптен басталып жазылған сөздердің астын сыз. Неліктен бас әріппен жазылғанын айт.

**Бас әріптен басталып
жазылатын сөздер**

1-жаттығу. Өлеңді мәнерлеп оқы.

Бурабай

Нұрын төгіп көкте Күн,
Арта түскен қуаты.
Бурабай – ол Көкшенің
Сусындайтын суаты.

Бір көрген жұрт тамсанып,
«Қандай әсем, сұлу» дер.
Жұмбақтас пен Оқжетпес –
Аңыз болған ұлы жер.

Құл-Керім Елемес

- Өлең не туралы?
- Өлеңнен бас әріптен басталып жазылған сөздерді тап.

Жер-су аттары бас әріптен басталып жазылады: *Алатау, Тараз, Жетісу, Семей, Іле.*

 2-жаттығу. Сөйлемдерді қатесін түзеп, көшіріп жаз.

Бурабай – көркем өлке. Бұл өлкеде көлдер көп. Бурабай көлінің ортасында жұмбақтас бар.

 3-жаттығу. Берілген буындардан өзен, көл аттарын құрастырып айт.

- Тағы қандай өзен, көл аттарын білесің?

Бас әріптен басталып жазылатын сөздер

 1-жаттығу. Өлеңді мәнерлеп оқы.

Нұр-Сұлтан мен Алматы

Оңтүстікте біреуі,
Солтүстікте біреуі.
Нұр-Сұлтан мен Алматы –
Еліміздің тіреуі.

Екеуі – жер жаннаты,
Екеуі – елдің қанаты.
Егіз туған баладай –
Нұр-Сұлтан мен Алматы!

Серікбай Оспанұлы

 Жер жаннаты – ең көрікті, жанға жайлы жер.

- Өлеңде не туралы айтылған?
- Өлеңде аталған қалалар туралы білетініңді айт.

2-жаттығу. Сөйлемдерді оқып, жер-су аттарын теріп жаз.

Жәнібек Нұр-Сұлтанда тұрады. Нұр-Сұлтан қаласы Есіл өзенінің бойында орналасқан. Ол демалыста Атырауға барды. Жайық өзені қаланы екіге бөліп тұр. Адамдар өзеннен көпір арқылы өтеді.

- Жер-су аттарының қалай жазылғанын айт.

3-жаттығу. Берілген сөздердің ішінен қала аттарын теріп айт.

- Олар неліктен бас әріппен жазылған?

Бас әріптен басталып жазылатын сөздер

1-жаттығу. Мәтінді оқы.

Бәсіре

Алты жасар Аңсар атасымен қонаққа келді.

Дастарқан жайылып, қымыз құйылды. Аңсар мен Бекжан далаға ойнауға шықты. Бекжан жуас құнанды Аңсарға көрсетті.

– Мынау Қарақасқа құнан – менің бәсірем. Кел, мін, – деді.

– Мен бұрын атқа мініп көргенім жоқ, – деді Аңсар.

– Онда маған мінгесіп ал! – деді. Ол Қарақасқаны тасқа жақын әкелді. Бекжан Аңсарды құнанға мінгізді.

Әдібай Табылды

Бәсіре – ұл балаға берілетін құлын немесе бота.
Құнан – екі жасар жылқы.

- Мәтін не туралы?
- Аңсар қайда келді?
- Ол кіммен ойнады?
- «Бәсіре» дегенді қалай түсінесің?
- Мәтіннен сөйлем ішінде бас әріптен басталып жазылған сөздерді тап. Олар неліктен бас әріппен жазылған?

Үй хайуанаттары мен жануарларына қойылған аттар бас әріптен басталып жазылады:
Ақтөс, Мойнақ, Байшұбар.

2-жаттығу. Жаңылтпашты тыңдап, көркем жаз.

*Айбар тай бақты,
Мойнақ қой бақты.*

3-жаттығу. Суретке қара. Жануарлардың аты қандай әріптен басталып жазылған?

Бұл – Құлагер.

Бұл – Сырттан.

Бұл – Аймүйіз.

Заттың қимылын білдіретін сөздер

1-жаттығу. Мәтінді түсініп оқы.

Табиғат құбылыстары

Табиғатта әртүрлі өзгерістер болып тұрады. Күн мен түн алмасады. Жаңбыр, қар, бұршақ жауады. Жел соғып, күн күркіреді. Найзағай жарқылдайды. Қар ериді. Су тасиды.

Өзендер мен көлдерге мұз қатады. Табиғаттағы мұндай өзгерістер табиғат құбылыстары деп аталады.

«Дүниетану» анықтамалығынан

- Табиғатта қандай өзгерістер болады?
- Табиғат құбылысына нелер жатады?

2-жаттығу. Көп нүктенің орнына керекті сөзді қойып жаз.

Күн мен түн Жаңбыр, қар Күн
Найзағай

Керекті сөздер: күркірейді, жауады, алмасады, жар-қылдайды.

• Жазған сөздеріңе сұрақ қой. Ол сөздер нені білдіреді?

Заттың қимылын білдіретін сөздерге **не істеді? не қылды? қайтті?** деген сұрақтар қойылады: *ұшты, жүргізді, барды, оқыды.*

3-жаттығу. Сөйлемдерді тиісті сөздермен толықтырып айт.

жаңғақ

тышқаннан

арыстаннан

Заттың қимылын білдіретін сөздер

1-жаттығу. Тақырыбы бойынша өлеңнің мазмұнын болжа. Өлеңді тыңда.

Тау

Ертіп атам тауға барды,
Таудан жатқан көрдім қарды.
Таудың іші – қалың орман,
Аң мен құсқа пана болған.

Таза ауа, мөлдір бұлақ,
Тастан-тасқа аққан құлап.
Тауда орман, тал мен қайың,
Қызығасың көрген сайын.

Құдайберген Қазыбекұлы

- Тауға барып көрдің бе?
- Өлеңде тау қалай суреттелген?
- Тауда нелер бар?

2-жаттығу. Орны ауыстырылып берілген сөздерден сөйлем құрап жаз.

Әдемі, тау, іші. Бұлақтар, ағады, сылдырап.
Таудың, таза, ауасы, болады.

- Заттың атын білдіретін сөздер мен қимылын білдіретін сөздерді тап.
- Оларға сұрақ қой.

3-жаттығу. Суреттер мен сөздерді сәйкестендіріп айт.

шаңқылдайды

сайрайды

ұлиды

ақырады

Заттың қимылын білдіретін сөздер

1-жаттығу. Мәтінді түсініп оқы, мазмұнын айт.

Ағаштар

Ағаштардың ауа тазартудан басқа да пайдасы өте көп. Олар көптеген құстар мен жәндіктерге қорек береді. Аң-құстарды ыстық күннен, қатты желден, жауыннан **қорғайды**. Олардың түбінде саңырауқұлақтар өседі.

Кейбір ағаштар суықтан қорықпайды. Қысы-жазы жасыл қалпында **сақталады**. Сондай ағаштың бірі – шырша.

Ағаштардың көп өскен жерін орманды алқап дейді. Олар Жер бетінің көп бөлігін алып жатыр.

Хрестоматиядан

- Мәтін мазмұны бойынша бір-біріңе сұрақ қойыңдар.
- Мәтінде қарамен берілген сөздерге сұрақ қой.

2-жаттығу. Сөйлемдерді көшіріп жаз.

Қайың тез өседі. Одан үй жиһаздарын жасайды. Қабығынан дәрі дайындайды.

- Заттың қимылын білдіретін сөздерге сұрақ қой. Олардың байланысын тап.

3-жаттығу. Көп нүктенің орнына тиісті әріптерді қойып оқы. Шыққан сөздер туралы білетініңді айт.

е ы а

ш...рш...

қ...р...ғ...й

...м...н

қ...й...ң

76

Заттың қимылын білдіретін сөздер

1-жаттығу. Рөлге бөліп оқы.

Жау, жау, жаңбыр!

Түнерген бұлт сұрланып,
Құйды селді себелеп,

Жел қосылып, долданып,
Болды нөсер керемет...

Жау, жау, жаңбыр, жау, жаңбыр!
Жау, егіннің көгі өссін!
Сұлудай бұраң құрақты,
Айдын шалқар көл өссін!

Бейімбет Майлин

Нөсер – қатты жауатын өткінші жаңбыр.

- Жаңбыр жауарда ауа райы қалай өзгереді?
- Жаңбырдың қандай пайдасы бар?

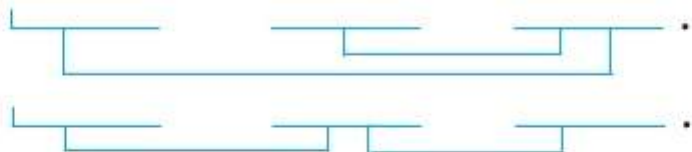
2-жаттығу. Мәтінді қатесін түзеп жаз.

Бұлыт ортасынан ыдырады. Ауа райы бұзылды. Күн гөзі бұлтқа енді. Жамбыр жауды.

- Қимылды білдіретін сөздерді тап.

3-жаттығу. Берілген сызба бойынша сөйлем құра.

77 Заттың қимылын білдіретін сөздер

1-жаттығу. Оқы. Мәтін бөліктерін орнына қой.

Өкпелеген үлесінен құр қалады

Атасы оған:

– Солай, балам... «Өкпелеген үлесінен құр қалады», – деді.

Қоян ата көжектеріне көп сәбіз әкелді. Бір-бірден бөліп берді. Ең кенжесі – сұр көжек:

– Маған қотыр сәбіз бердің, жемеймін, – деді.

Ал сәбізді басқа бір көжек бір-ақ асады. Сұр көжек аш қалды.

Мұзафар Әлімбаев

Үлес – тиесілі бөлік.

- Қоян ата көжектеріне не әкелді?
- Сұр көжектің ісі дұрыс болды ма?
- *Өкпелеген үлесінен құр қалады* деп неліктен айтады?

2-жаттығу. Көп нүктенің орнына керекті сөзді қойып, сөйлемдерді көшіріп жаз.

Атасы орманға Сол жерден қоян
Немересі қоянды

3-жаттығу. Ребусты шеш. Шешуіндегі сөзбен сөйлем құра.

78 Заттың қимылын білдіретін сөздер

1-жаттығу. Өлеңді мәнерлеп оқы. Жаттап ал.

Жазғытұрым

Ой, балалар, балалар!
Жылы-жылы жел соқты,
Жылғалардан су ақты.

Қаңқыл-қаңқыл қаз кепті,
 Жер қарайды, жаз кепті.
 Желкілдейді көк майса,
 Желіндейді мал жайса.
 Ауыл көшті қыстаудан,
 Әне, апамдар қой сауған.

Ілияс Жансүгіров

Көк майса – жасыл шалғынды шөбі мол жер.

- Көктемде айнала қандай күйде болады?
- Бұл мәтін әңгіме ме әлде өлең бе?

2-жаттығу. Сөйлемдерді көшіріп жаз. Заттың қимылын білдіретін сөздердің астын сыз.

Мамыр айында құстар балапан шығарады.
 Бұл кезде бір-екі күнге созылатын суық болады.

3-жаттығу. Сурет бойынша осы мереке туралы айт.

1 мамыр – Қазақстан халықтарының бірлігі мерекесі

Заттың қимылын білдіретін сөздер

1-жаттығу. Мәтінді рөлге бөліп оқыңдар.

Инелік пен Тиін

(Ертегі)

Тиін ағаш қуысындағы інінде отырған. Оның қасына бір Инелік ұшып келді.

Ол:

– Тиін, сен не істеп отырсың? – деді.

– Мыналарды кептіріп отырмын, – деді. Ол күнге жайып қойған саңырауқұлақтарын көрсетті.

– Оны қайтесің? – деді Инелік.

– Қыста жеймін. Бұл – менің қыстық азығым. Өзің де қысқа азық жинайтын шығарсың? – деді Тиін.

– Қыста мен ештеңе жемеймін. Бір қуысқа кіріп алып ұйықтаймын.

– Ой, неткен ұйқышылсың! – деді Тиін.

- Бұл мәтін өлең бе әлде әңгіме ме?

- Мәтін мазмұны бойынша бір-біріңе сұрақ қойыңдар.

2-жаттығу. Ребусты шеш.

- Шыққан сөзден сөйлем құра.

 3-жаттығу. Көркем жаз.

Біз бақта тиінді көрдік. Ол
бізден қорыққан жоқ. Адамға
әбден үйреніп алған.

- Қимылды білдіретін сөздерді тап.

80 Заттың қимылын білдіретін сөздер

 1-жаттығу. Суреттер бойынша мәтін құра.

2-жаттығу. 109-беттегі суреттердің ретімен жоспар құрып айт.

Жоспар:

1. _____
2. _____
3. _____

3-жаттығу. Сөйлемдерді тиісті тыныс белгісін қойып, көшіріп жаз.

Қарлығаш пайдалы құс ол ағаштарды зиянды жәндіктерден қорғайды

Заттың сынын білдіретін сөздер

1-жаттығу. Тақырыбы бойынша өлеңнің мазмұнын болжа. Өлеңді тыңда.

Мұғалім

Мейірмен бізге қараған,
Бір ағай келді қаладан.
Сыйлайды оны бар бала,
Сыйлайды оны әр адам.
Әр сөзі қандай жылы еді,
Шуақты, ыстық жүрегі.
Қашан ол жаттап үлгерген,
Кітапты жатқа біледі.

Рақымжан Өтегенов

- Ақын мұғалімді қалай сипаттаған?
- **Шуақты, ыстық** сөздеріне сұрақ қой.

Заттың сынын білдіретін сөздерге **қандай? қай?** деген сұрақтар қойылады: *үлкен, таза, биік.*

 2-жаттығу. Сөйлемдерді көшіріп жаз.

Мұғалім – мейірімді адам. Ол барлық баланы жақсы көреді. Бізге сапалы білім береді. Мұғалімді сыйлаймыз.

- *Қандай?* сұрағына жауап беретін сөздердің астын сыз.

3-жаттығу. Жаңылтпашты тыңдап, жатқа жаз.

Қол ұстас.
Бұл ұстаз –
Жас ұстаз.

Ескен Елубай

82 Заттың сынын білдіретін сөздер

 1-жаттығу. Мәтінді түсініп оқы.

Тігінші құс

Құйрығы ұзын кішкентай құстың ұя салуы ерекше. Ол екі үлкен жапырақты беттестіріп, жиегін тігіп шығады. Оның ішіне мамық төсейді.

Жапырақты тігу үшін жіпті пайдаланады. Жіпті мақтадан немесе өсімдік мамығынан иіреді. Осылайша ұя дайын болады. Тігінші құс Үндістанда мекендейді.

«Қарлығаш» хрестоматиясынан

- Кішкентай құс ұясын қалай салады?
- Ұя тігу үшін нені пайдаланады?

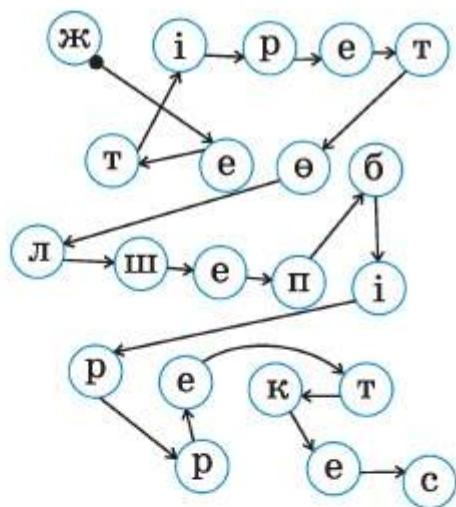
- Бұл құсты неліктен «тігінші құс» деп атайды?
- Тігінші құс қайда мекендейді?

 2-жаттығу. Орны ауыстырылып берілген сөйлемдерден мәтін құрап жаз.

Ол – өте өнерлі адам. Менің анамның аты – Назгүл. Анам бізді ісмерлікке баулып келеді.

- *Қандай?* сұрағына жауап беретін сөзді тап.

 3-жаттығу. Меңзер бағытымен тігіншінің ережесін тауып жаз.

 4-жаттығу. Көйлектің сынын білдіретін сөздерді тауып айт.

83

Заттың сынын білдіретін сөздер

1-жаттығу. Мәтінді түсініп оқы.

Обсерватория

Обсерватория – зерттеу жұмыстарын жүргізетін мекеме. Ол биік тауларда, жазықтарда орнатылады. Одан түнгі аспанды тамашалауға болады.

Аспан әлемі ерекше. Мыңдаған жұлдыздың әрқайсысының өз құпиясы бар. Олардың құпиясын зерттейтін ғалымды «астроном» деп атайды.

«Ақ желкен» журналынан

- Мәтін не туралы?
- Обсерватория деген не?
- Ол туралы не білесің?

 2-жаттығу. Сөйлемдерді көшіріп жаз.

Ашық аспан әлемін түнде бақылаған дұрыс. Сонда жұлдыздар анық көрінеді.

- Заттың сынын білдіретін сөзді тауып, сұрақ қой.
- Оның қай сөзбен байланысып тұрғанын тап.

 3-жаттығу. Суреттегі заттың сынын білдіретін сөздерді айт.

84 Заттың сынын білдіретін сөздер

 1-жаттығу. Мәтінді түсініп оқы.

Әбілхан Қастеев

Әбілхан бала жасынан сурет салуға құмар болды. Табиғат көріністері оған қатты әсер ететін. Көргендерін әр нәрсеге ұқсататын.

Бала қой бағып жүріп қарап отырмады. Тас қашап, түрлі мүсіндер жасады. Біреуі қойға, біреуі жылқыға ұқсайды. Қолы епті екен. Жасаған бұйымдары жұрттың көзін қызықтырады.

Түймебай ұста баланың шеберлігін таныды. «Сенен түбінде бірдеңе шығады» деп арқасынан қақты. Бала бұған қатты қуанды.

Ахат Жақсыбаев

Мүсін – тастан, ағаштан ойып жасалған бейне.

- Әбілхан Қастеев кім деп ойлайсың?
- Ол жастайынан неге әуес болды?
- Қой бағып жүріп не істеді?

2-жаттығу. Сөйлемдерді көшіріп жаз. Заттың сынын білдіретін сөзді тап.

Әбілхан Қастеев – танымал суретші. Алматыда Әбілхан Қастеев атында мұражай бар.

3-жаттығу. Әлия мен Әділ сурет салды. Олар қандай тақырыпқа сурет салды деп ойлайсың?

85

Заттың сынын білдіретін сөздер

1-жаттығу. Өлеңді мәнерлеп оқы.

Аспаз

Ақ қалпағы басында,
Ыстық оттың қасында.

Бір тамақты пісіріп,
Бір тамақты түсіріп,
Апам ылғи жүреді,
Жайраңдайды, күледі.

Түрін біліп тағамның,
Жолын қуып апамның,
Үлкен болып өскенде,
Мен де аспаз боламын.

Мылтықбай Ерімбетов

- Өлең не туралы?
- Аспаз болу ұнай ма? Ал сен өскенде кім болғың келеді?
- Өлеңнен заттың сынын білдіретін сөздерді тап.

 2-жаттығу. Сөйлемдерді көркем жаз.

*Тамақты оң қолыңмен же.
Асқа үлкендерден бұрын қол
созба. Нанды бір қолмен үзбе.*

 3-жаттығу. Сөзжұмбақты дұрыс шешсең, бір мамандық иесінің атауы шығады.

	1									
	2									
		3								
	4									
5										

4-жаттығу. Жаңылтпашты тыңда. Жаттап ал.

- Мынау балқаймақ –
- Қай балқаймақ?
- Бұл балқаймақ –
- Май балқаймақ.

Балқаймақ – қаймаққа қант, бал, ұн қосылып қайнатылған тәтті тағам.

86

Заттың сынын білдіретін сөздер

1-жаттығу. Мәтінді түсініп оқы.

Біздің көшедегі мәшинелер

Біз білетін көлік түрі сан алуан. Солардың бірі – «Жедел жәрдем». Онда дәрігер, мейірбике болады.

Тағы бір мәшинені ешкім тоқтатпайды. Бірақ бұл көлікті бірден танысың. Өртсөндіргіш мәшинелер от сияқты қызыл. Мұнда өртсөндірушілер отырады.

Бұл мәшинелер тез жүреді. Себебі оларға өртті тездетіп сөндіру керек.

Біздің көшеде мәшинелер өте көп. Әрқайсысының өз ісі бар.

«Балдырған» журналынан

- Мәтінде қандай көліктер туралы айтылған?
- «Жедел жәрдем», өртсөндіргіш мәшинелер не үшін керек?

- Адам өміріне аса қажет тағы қандай көлік түрлерін білесің? Өз ойыңды айт.

 2-жаттығу. Жұмбақты көшіріп жаз. Шешуін тап.

Бүгін киген ақ тоны,
Ертең болар қара тон.
Қара тоны аздан соң,
Болып кетер ала тон.

--	--	--

- Заттың түсін білдіретін сөздерді тап. Сұрақ қой.

 3-жаттығу. Берілген белгілері бойынша не екенін тауып жаз.

Әдемі, түрлі түсті –
Сақ, қорқақ, тез жүгіреді –
Тәтті, қызыл –

87 Заттың сынын білдіретін сөздер

 1-жаттығу. Өлеңді мәнерлеп оқы.

Мен дәрігер боламын

Ақ халатты киемін,
Аппақ болып жүремін.
Аппақ болып жүргенді,
Өзім жақсы көремін.

Дәрігермін мен деймін,
Кәрі әжемді емдеймін.
Көп-көп ішіп дәріні,
Кәрілікті жең деймін.

Өтебай Тұрманжанов

- Дәрігер деп кімді айтады?
- Дәрігер не істейді?
- Өлеңнің алғашқы шумағын көшіріп жаз. Қандай? сұрағына жауап беретін сөздердің астын сыз.

 2-жаттығу. «Мен дәрігер боламын» өлеңінің мазмұнына сай келетін мақалды тауып жаз.

Өнерлі бала сүйкімді.

Ағаш көркі – жапырақ.

Ауырып ем іздегенше,
Ауырмайтын жол ізде.

 3-жаттығу. Берілген суреттердің ішінен дәрігер қолданатын заттарды ата.

88 Заттың сынын білдіретін сөздер

 1-жаттығу. Мәтінді мәнерлеп оқы.

Орманшының баласы

Орманшының баласы бір шыбықты сындырмақшы болады. Сол кезде ол ағаштардың әңгімесін естиді.

Ақ қайың айтыпты:

– Мен өскенде бесік боламын. Кішкентай бөбекті тербетемін.

Теректің жас шыбығы:

– Мен өскенде ойыншық боламын. Балаларды ойнатамын, – дейді.

Қарағай:

– Мен үлкен үй боламын, – депті шаттана.

– Ал мен кім болам? – депті сонда бала.

– Сен ағаш шебері бол, – депті оған ағаштар.

– Жарайды, – деп шыбықтарды сындырмапты.

Сол бала өскенде ағаш шебері болыпты.

Мәлике Әбдірашева

Бөбек – бір жасқа дейінгі бала.

- Мәтін кім туралы?
- Бала жас шыбықты неліктен сындырмады?
- Баланың ағаш шебері болуына не себеп болды?
- Ағаштардан қандай бұйымдар жасайды?
- Мәтіндегі заттың сынын білдіретін сөздерді тап.

Оларға сұрақ қой.

2-жаттығу. Сөйлемдерді көшіріп жаз. *Қандай?* сұрағына жауап беретін сөздердің астын сыз.

Шебер – өнерлі, ұста, ісмер адам. Ағаш шебері ағаштан түрлі бұйымдар жасайды. Олар берік әрі жеңіл болады.

3-жаттығу. Жаңылтпашты тыңда. Жаттап ал.

Ықсан ұста – ұстаз ұста,
Үш ұстаға ұстаз ұста.

Диктант

Заттың санын білдіретін сөздер

1-жаттығу. Өлеңді мәнерлеп оқы. Жаттап ал.

Қанша жаңғақ?

Сөмкемде менің әуелде
Он үш жаңғақ бар еді.
Науат пенен Маратқа,
Самат пенен Сағатқа.
Апасына Қанаттың
Екі-екіден тараттым.
Қанша жаңғақ қалғанын
Айта қойшы ал, бәрін!

Сұлтан Қалиұлы

- Өлең не туралы?
- Өлеңдегі сұраққа жауап бер.
- Өлеңнен *неше?* сұрағына жауап беретін сөздерді тап.

2-жаттығу. Көп нүктенің орнына тиісті сөздерді қойып жаз.

Біздің сыныпта ... оқушы бар. Сыныпта ... парта тұр. Әр партада ... бала отырады.

- Жазған сөздеріңе сұрақ қой.

Заттың санын білдіретін сөздерге **қанша? неше? нешінші?** деген сұрақтар қойылады: *бес, жеті, он, жиырма, елуінші.*

3-жаттығу. Жаңылтпашты тыңдап, сан есімдерді тап.

Үш кіші ішік піштім,
Бес кіші ішік піштім,
Неше кіші ішік піштім?

Заттың санын білдіретін сөздер

1-жаттығу. Тақырыбы бойынша мәтін мазмұнын болжа. Мәтінді тыңда.

Төрт тоқсан

Түркі халықтарында жылды төрт тоқсанға бөледі. Олар: қыс тоқсан, жаз тоқсан, шілде тоқсан, күз тоқсан. Мұны жылдың төрт мезгілі дейді. Әр тоқсанда үш ай немесе тоқсан күн болады. Тоқсан деген сөз осыдан шыққан.

«Жеті қазына» жинағынан

- Мәтін неліктен «Төрт тоқсан» деп аталған?
- Әр тоқсан жыл мезгілі бойынша қалай аталады?
- Мәтіннен *неше? қанша?* сұрақтарына жауап беретін сөздерді тап.

 2-жаттығу. Сұрақтарға жауап жаз.

1. Атың кім?
2. Неше жастасың?
3. Нешінші сыныпта оқисың?

• *Неше? нешінші?* сұрақтарына жауап беретін сөздердің астын сыз.

 3-жаттығу. Ребустарды шеш. Шешуіндегі сөздерді қатыстырып, сөйлем құра.

92 Заттың санын білдіретін сөздер

 1-жаттығу. Санамақты түсініп оқы.

Санамақ

Бір дегенім – білім,
 Екі дегенім – еңбек.
 Үш дегенім – үміт,
 Төрт дегенім – төзім.
 Бес дегенім – берік,
 Алты дегенім – ақыл.

Жеті дегенім – жеңіс,
 Сегіз дегенім – сенім.
 Тоғыз дегенім – тоқу,
 Он дегенім – оқу.
 Қажет емес қорқу,
 Білгеніңді, балам,
 Көңіліңе тоқу.

Нұрлан Қалқа

- Санамақ мазмұнын өзара талқылаңдар.
- Өлеңнің соңғы екі жолын көшіріп жаз.

2-жаттығу. Көп нүктенің орнына тиісті сөзді қойып жаз.

Бір аптада ... күн бар. Дүйсенбі – аптаның ... күні. Сейсенбі күні ... сабақ болады.

Керекті сөздер: төрт, жеті, бірінші.

3-жаттығу. Торкөздерде берілген әріптерден апта күндерінің аттарын тап.

Е	М	С	Д	І	Ү	Й	О	Д
С	Е	Й	С	Е	Н	Б	І	Ү
С	Ә	Р	С	Е	Н	Б	І	Й
Е	К	Л	О	Н	М	П	З	С
Е	С	Е	Н	Б	І	Р	Қ	Е
Ж	Ұ	М	А	Қ	А	І	Ұ	Н
Б	Е	Й	С	Е	Н	Б	І	Б
Ж	Е	К	С	Е	Н	Б	І	І

93

Заттың санын білдіретін сөздер

1-жаттығу. Мәтінді түсініп оқы.

Қанша аң?

Ормандағы аңдар жүгіруден жарыс өткізді. Жарысқа қатысқандардың екеуінен басқасы – түлкі. Екеуінен басқасы – кірпі. Екеуінен басқасы – қоян.

Жарысқа қанша аң қатысты?

- Ормандағы аңдар қандай жарыс өткізді?
- Жарысқа тағы қандай аңдар қатысты деп ойлайсың?
- Мәтіндегі сұраққа жауап бер.
- Бұл мәтін ертегі ме әлде әңгіме ме?

2-жаттығу. Жаңылтпашты тыңдап, жатқа жаз.

Ұшқыш жақсы ма?

Үш құс жақсы ма?

- *Қанша? неше?* сұрақтарына жауап беретін сөздің астын сыз.
- Заттың санын білдіретін сөздер не үшін керек?
- Жаңылтпашты тез-тез, жаңылмай айт.

3-жаттығу. Берілген сөздердің соңына *кім? не?* сұрақтарына жауап беретін сөздер тауып жаз.

Алты, жеті, сегіз, оныншы, бесінші.

94 Заттың санын білдіретін сөздер

1-жаттығу. Мәтінді түсініп оқы.

Жақсылық Үшкемпіров, Дәулет Тұрлыханов, Ақжүрек Таңатаров – атақты палуандар.

Күрес – қазақ халқының ұлттық спорт ойындарының бірі.

Күрес адамның денесін шыңдайды. Күшін арттырып, өсіп-жетілуіне мүмкіндік жасайды. Сонымен қоса оларды батыл, ержүрек, табанды болуға дағдыландырады.

Айып Нүсіпоқасұлы

- Мәтін бөліктерін орнына қой.
- Мәтінге ат қой.
- Саған күрес ұнай ма? Өз ойыңды айт.

2-жаттығу. Жұмбақты көшіріп жаз. Шешуін тап.

Екі мықты «мен» дескен,
Бір-бірімен белдескен.

--	--	--	--	--	--

- Заттың санын білдіретін сөзді тап. Қай сөзбен байланысып тұрғанын көрсет.

3-жаттығу. Суретке қара. Қандай сандарды көріп тұрғаныңды айт.

- Осы сандарды қатыстырып, сөйлем құрап жаз.

95 Заттың санын білдіретін сөздер

1-жаттығу. Өлеңді мәнерлеп оқы.

Үш бала

Бір ауылда үш бала,
Олар құрдас, үш жаста.
Бірақ, бірақ олардың
Қылықтары үш басқа.
Біріншісі – шыңқ етпе,
Тиіп кетсең жылайды.
Екіншісі – бір қыңыр,
Ақыл айтсаң тулайды.
Үшіншісі – елгезек,
Бәрімізге ұнайды.

Нұрхан Жанаев

127

- Өлеңде не туралы айтылған?
- Өлеңдегі балалар туралы өз ойыңды айт.

 2-жаттығу. Мақалды көркем жаз.

Бірінші байлық – денсаулық.

- *Нешінші?* сұрағына жауап беретін сөзді тап.

 3-жаттығу. Көп нүктенің орнына суреттерді қойып, сұрақтарға жауап бер.

Мағжанда қанша ... бар?

Тауықтың неше ... бар?

Торда неше ... отыр?

96 Заттың санын білдіретін сөздер

 1-жаттығу. Мәтінді оқы.

Көкек

Көкек алма бағына қонды. Күні бойы көкектеді. Бір мезгілде оның жанына Кептер ұшып келді.
– Күні бойы көкектедің. Неге өзіңді сонша қинадың?

– Сен немене!.. Есің дұрыс па өзіңнің?! – деп сөкті Көкек.

– Қатты ашуландың ғой. Саған жаным ашып келіп едім, – деді Кептер.

– Мені бұдан былай Көкек деп атама!

– Енді не дейміз?

– Мен Бұлбұлмын! Тамылжыған әнімді тыңдасаңдаршы!

Бірақ ол қанша тырысса да, Бұлбұл бола алмады.

Мұхаметжан Етекбаев

- Көкек не істеді?
- Көкек пен Кептердің сөздерін рөлге бөліп оқы.
- Көкектің ісі дұрыс па, қалай ойлайсың?

2-жаттығу. Көп нүктенің орнына тиісті сөзді қойып жаз.

Бір қолда ... саусақ бар. Біз ... сыныпта оқимыз.
Мен ... партада отырамын.

- Жазған сөздеріңе сұрақ қой.

3-жаттығу. Ойлан, тап.

Аулада бес үйрек,
Қорада үш үйрек.
Бір үйрек тығылды,
Бір үйрек жығылды,
Қалғаны неше үйрек?

97 Заттың санын білдіретін сөздер

1-жаттығу. Өлеңді мәнерлеп оқы.

Он саусақ

Бес саусақ оң қолда,
Бес саусақ сол қолда.
Тілектес болғанда –
Айналар қорғанға!

Бес саусақ оң қолда,
Бес саусақ сол қолда.
Не жетсін бірігіп,
Тілектес болғанға!

Серікбай Оспанұлы

- Өлең не туралы?
- Өлеңнен сан есімдерді тап.

2-жаттығу. Сөздерді берілген үлгі бойынша жаз.

Екі дос, төрт оқушы, бесінші қатар, алты дәптер, бірінші сынып, тоғыз өшіргіш, оныншы қабат, үшінші апта.

Үлгі:

неше?

нешінші?

екі дос

бесінші қатар

3-жаттығу. Жақшаның ішіндегі сандарды жақшадан шығарып, сөзбен жаз.

Айдардың қояны көжектеді. Ол досына (3) көжек берді. Көршісі Алтынай (1) көжек сұрап алды. Айдардың өзінде (3) көжек қалды. Барлығы неше көжек?

- Заттың санын білдіретін сөздерге сұрақ қой.

Сөйлеу әдебі

1-жаттығу. Мәтінді оқы.

Кім ақылды?

Ерден мен Еркебұлан бірігіп, жап-жақсы ойнап жүр еді. Бір кезде көпір үстінде біріне-бірі қарсы келіп қалды.

Ерден:

– Мен саған жол бермеймін! – деп тұрып алды.

Ал Еркебұлан:

– Мен осыған бола ерегескім келмейді. Бұдан былай сенімен ойнамаймын, – деді. Сөйтіп үйіне қарай жүре берді.

Сонда екеуінің қайсысы тапқыр, ақылды болғаны?

Мәдіхат Төрежанов

- Ерден мен Еркебұланның қайсысының ісі дұрыс?
- Әдепті бала қандай болу керек деп ойлайсың?
- Автор бізге не айтқысы келді?
- Осындай жағдайда бір-біріңе жол бересіңдер ме?

 2-жаттығу. Көшіріп жаз.

Рұқсат етіңіз, ренжімеңізші, мақұл, қалауыңыз білсін.

 3-жаттығу. Сөздер қоржынынан ізеттілікті білдіретін сөздерді ізде.

• Ізеттілікті білдіретін сөздердің біреуін қатыстырып, сөйлем құрап жаз.

Сөйлеу әдебі

1-жаттығу. Өлеңді тыңда.

Құттықтаймын, ана, туған күніңмен!

Нұрын төккен маған
Шуағымсың сен!
Айналайын ана,
Қуанышыңмен!

Шаттандырған мені,
Жұбанышым сен!
Құттықтаймын сені
Туған күніңмен!

Мұқағали Мақатаев

- Өлеңді бәрің қосылып, әндетіп айтыңдар.
- Ақын анасының туған күнінде тілегін өлеңмен білдірген. Сен де тілегінді өлеңмен жеткізіп көр.

Құттықтау өлеңмен де, қара сөзбен де айтыла береді.

2-жаттығу. Анаңның немесе досыңның туған күніне құттықтау хат жазып көр.

Үлгі:

Анашым, сізді туған күніңізбен құттықтаймын! Сізге зор денсаулық, ұзақ өмір тілеймін.

Тілек білдіруші қызыңыз Дина

 3-жаттығу. Ашықхаттарды кімге жолдайтыныңды сәйкестендір.

Тоқсандық жиынтық бағалау

Қайталау сабағы

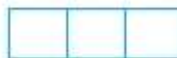
 1-жаттығу. Мақалды көркем жаз.

Тұзған жер – алтын бесік.

- Мақалдың мағынасын түсіндір.

 2-жаттығу. Жұмбақтарды оқы, шешуін айт.

1. Қос құлақты, жүз тісті,
Жүзінен бір-ақ із түсті.

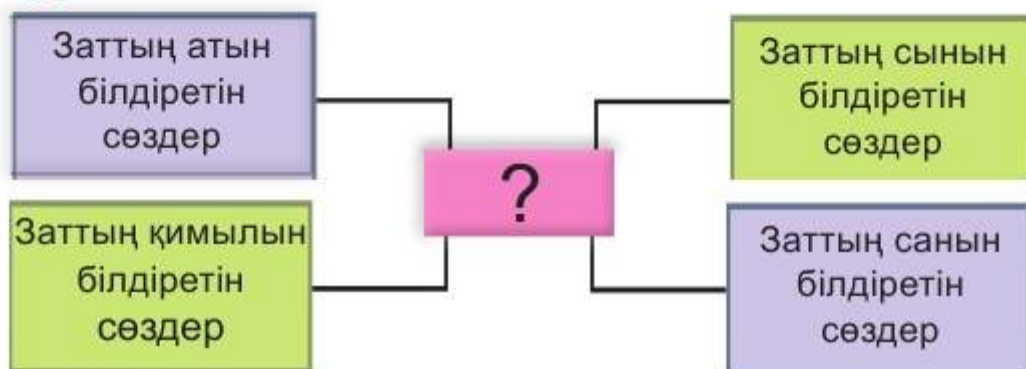

2. Еңбегі бапты,
Емгені тәтті.
Өмірлік нәрін
Гүлдерден тапты.

--	--	--

- Жұмбақтардың шешуіндегі сөздердің мағынасын түсіндір.

 3-жаттығу. Сызба бойынша тиісті сөздерді айт.

102

Қайталау сабағы

 1-жаттығу. Заттың сынын білдіретін сөздерді оқы. Оларды мағыналарына қарай топтап жаз.

Үлкен, сопақ, тәтті, қоңыр, кең, ұзын, домалақ, қышқыл, жасыл, кішкентай.

Үлгі: Түсі: ақ, ...

Пішіні: сүйір, ...

Дәмі: ащы, ...

Көлемі: үлкен, ...

 2-жаттығу. Жұмбақты көшіріп жазып, шешуін тап.

Су бетін сызып,
Ақ құман жүр жүзіп.

--	--	--	--

- Заттың атын білдіретін сөздерді тап.

 3-жаттығу. Өлеңді жатқа айт.

Лашын көкте самғайды,
Қанша ұшса да талмайды.

 Лашын – жыртқыш құс.

- Заттың қимылын білдіретін сөздерді тап.

 4-жаттығу. Сурет бойынша мәтін құра.

- Өзің жазғы демалыста қайда барасың?
- Демалыс кезінде немен айналысасың?

Оқулықтағы қиын сөздердің түсіндірме сөздігі**А**

абырой – бедел, атақ, даңқ

ағайын – туыс, туысқан

айлакер – айла тапқыш, қу

айыпкер – кінәлі адам

алмас – *бұл жерде*: әйнек кесетін құрал

арғымақ – асылтұқымды жылқы

асқар тау – зәулім, биік тау

асу – тау жотасының өтуге қолайлы аласа жері

аялау – мәпелеп өсіру, тәрбиелеу, әлпештеу

Ә

әдеп – ізет, тәртіп

Б

бақ – бақыт

бекет – *бұл жерде*: метро пойызы тоқтайтын аялдама

бозторғай – жазық даланы мекендейтін кішкентай

құс

Ғ

ғажап – тамаша, керемет

Е

Елтаңба – мемлекеттік рәміз

епті – икемді, бейім

Ж

жота – *бұл жерде*: арқа жон, ту сырт

жұтаған – азайған, таусылған

жүрексіну – қорқу
жылға – қар, жаңбыр суы ағатын ойпаң жер

З
заулай жөнелді – жүйткіді, зымырады

И
ие – иеленуші

К
келбет – түр, түс
кенет – күтпеген жерден, жедел, шұғыл
күлте – ботаның сусылдаған жүні

Қ
қамқор – қолдау, қорған болу
құйын – ұйтқып соғатын қатты жел
құндыз – өзен-көлді мекендейтін терісі бағалы аң
құрмет – қадір, қасиет, сый
құт-береке – байлық, ырыс, молшылық
қырағы – тез байқайтын, көреген, өте сақ

М
мамық – құстың жүні
марқа – алты айлық төл
мейірімді – қайырымды, мейірбан
метро – ірі қалаларда жер астында жүретін электр
пойызы
момын – момақан, жуас
мүлде – біржолата, үзілді-кесілді

Н
наурызек – наурыз айында келетін көктем құсы

нәр – қорек
 нысан – белгілі бір құрылыс орны

О

орайын табу – ретін, қисынын келтіру

Ө

өлке – аймақ, өңір
 өрмек – өрмекшінің торы
 өрнек – оюлы бедер, әшекей

П

пейіл – ниет, ықылас
 пішін – заттың сыртқы түрі, бітімі

Р

риза болу – сүйсіну

С

сәби – жас нәресте, бөбек
 сергек – жеңіл, ширақ
 соқпақ – адам жүріп, әбден тапталған жалғызаяқ
 жол

суат – *бұл жерде*: өзен-көлдің бастау көзі

сынақ – *бұл жерде*: кедергі

Т

талқы – *бұл жерде*: сынау
 талпыну – талаптану, алға ұмтылу
 тәлім – үлгі, өнеге, тәрбие
 тарих – халықтың өсу, даму жолы
 тосқауыл – кедергі, бөгет

төл – малдың жаңа туған құлыны, ботасы, қозысы,
лағы

тірек – сүйеніш, таяныш

Ұ

ұғымпаз – ұғымтал, зерек, алғыр

ұлан – жасөспірім, жеткіншек

Ш

шөже – тауықтың балапаны

шуақ – Күн сәулесі, жылы күн

шұнақ – *бұл жерде*: құлағының ұшы кесілген лақ

І

ізетті – әдепті, ибалы

ісмер – қолынан іс келетін шебер, өнерлі, ұста

ішік – сырты матамен тысталып, теріден тігілген
ұлттық киім

МАЗМҰНЫ

Қымбатты оқушы!	3
Тіл және сөйлеу	4
1-сабақ. Сөйлеу не үшін қажет?	5
2-сабақ. Сөйлеу не үшін қажет?	6
Дыбыс және әріп	8
3-сабақ. Дыбыстар мен әріптер	9
4-сабақ. Дыбыстар мен әріптер	10
5-сабақ. Дыбыстар мен әріптер	11
6-сабақ. Дауысты және дауыссыз дыбыстар	12
7-сабақ. Дауысты және дауыссыз дыбыстар	13
8-сабақ. Дауысты және дауыссыз дыбыстар	15
9-сабақ. Дауысты және дауыссыз дыбыстар	16
10-сабақ. Жуан және жіңішке дауысты дыбыстар... 17	
11-сабақ. Жуан және жіңішке дауысты дыбыстар... 18	
12-сабақ. Жуан және жіңішке дауысты дыбыстар... 20	
13-сабақ. Жуан және жіңішке айтылатын сөздер 21	
14-сабақ. Жуан және жіңішке айтылатын сөздер 22	
15-сабақ. Жуан және жіңішке айтылатын сөздер 24	
16-сабақ. Жуан және жіңішке жұп дауыстылар	25
17-сабақ. Жуан және жіңішке жұп дауыстылар	27
18-сабақ. Жуан және жіңішке жұп дауыстылар	28
19-сабақ. Диктант	29
Буын және тасымал	30
20-сабақ. Буын	31
21-сабақ. Буын	32
22-сабақ. Буын	34
23-сабақ. Буын	35
24-сабақ. Буын	36

25-сабақ. Тасымал.....	38
26-сабақ. Тасымал.....	39
27-сабақ. Тасымал.....	40
28-сабақ. Тасымал.....	41
29-сабақ. Тасымал.....	43
30-сабақ. Әліпби.....	44
31-сабақ. Әліпби.....	46
32-сабақ. Әліпби.....	47
33-сабақ. Әліпби.....	49
34-сабақ. Сөйлеу әдебі.....	50
35-сабақ. Сөйлеу әдебі.....	51
36-сабақ. Қайталау сабағы.....	53
Мәтін және сөйлем.....	54
37-сабақ. Мәтін.....	55
38-сабақ. Мәтін.....	56
39-сабақ. Мәтін.....	57
40-сабақ. Мәтін.....	58
41-сабақ. Мәтін.....	60
42-сабақ. Мәтін.....	61
43-сабақ. Сөйлем.....	62
44-сабақ. Сөйлем.....	64
45-сабақ. Сөйлем.....	65
46-сабақ. Сөйлем.....	66
47-сабақ. Сөйлем.....	67
48-сабақ. Сөйлем.....	68
49-сабақ. Сөйлемдегі сөздердің байланысы.....	69
50-сабақ. Сөйлемдегі сөздердің байланысы.....	71
51-сабақ. Сөйлемдегі сөздердің байланысы.....	72
52-сабақ. Тоқсандық жиынтық бағалау.....	73
53-сабақ. Мазмұндама.....	73
54-сабақ. Қайталау сабағы.....	73

Сөз және оның мағынасы	75
55-сабақ. Сөз және оның мағынасы	76
56-сабақ. Сөз және оның мағынасы	77
57-сабақ. Сөз және оның мағынасы	79
58-сабақ. Сөз және оның мағынасы	80
59-сабақ. Сөз және оның мағынасы	81
60-сабақ. Сөз және оның мағынасы	82
61-сабақ. Заттың атын білдіретін сөздер.....	83
62-сабақ. Заттың атын білдіретін сөздер.....	84
63-сабақ. Заттың атын білдіретін сөздер.....	86
64-сабақ. Заттың атын білдіретін сөздер.....	88
65-сабақ. Заттың атын білдіретін сөздер.....	89
66-сабақ. Заттың атын білдіретін сөздер.....	90
67-сабақ. Мазмұндама	92
68-сабақ. Бас әріптен басталып жазылатын сөздер ..	93
69-сабақ. Бас әріптен басталып жазылатын сөздер ..	94
70-сабақ. Бас әріптен басталып жазылатын сөздер ..	96
71-сабақ. Бас әріптен басталып жазылатын сөздер ..	97
72-сабақ. Бас әріптен басталып жазылатын сөздер ..	98
73-сабақ. Заттың қимылын білдіретін сөздер	100
74-сабақ. Заттың қимылын білдіретін сөздер	102
75-сабақ. Заттың қимылын білдіретін сөздер	103
76-сабақ. Заттың қимылын білдіретін сөздер	104
77-сабақ. Заттың қимылын білдіретін сөздер	105
78-сабақ. Заттың қимылын білдіретін сөздер	106
79-сабақ. Заттың қимылын білдіретін сөздер	108
80-сабақ. Заттың қимылын білдіретін сөздер	109
81-сабақ. Заттың сынын білдіретін сөздер.....	110
82-сабақ. Заттың сынын білдіретін сөздер.....	111
83-сабақ. Заттың сынын білдіретін сөздер.....	113
84-сабақ. Заттың сынын білдіретін сөздер.....	114
85-сабақ. Заттың сынын білдіретін сөздер.....	115

86-сабақ. Заттың сынын білдіретін сөздер	117
87-сабақ. Заттың сынын білдіретін сөздер	118
88-сабақ. Заттың сынын білдіретін сөздер	119
89-сабақ. Диктант	121
90-сабақ. Заттың санын білдіретін сөздер	121
91-сабақ. Заттың санын білдіретін сөздер	122
92-сабақ. Заттың санын білдіретін сөздер	123
93-сабақ. Заттың санын білдіретін сөздер	125
94-сабақ. Заттың санын білдіретін сөздер	126
95-сабақ. Заттың санын білдіретін сөздер	127
96-сабақ. Заттың санын білдіретін сөздер	128
97-сабақ. Заттың санын білдіретін сөздер	129
98-сабақ. Сөйлеу әдебі	130
99-сабақ. Сөйлеу әдебі	132
100-сабақ. Тоқсандық жиынтық бағалау	133
101-сабақ. Қайталау сабағы	133
102-сабақ. Қайталау сабағы	134
Оқулықтағы қиын сөздердің түсіндірме сөздігі.....	136

Оқу басылымы

**Уайсова Гүлнар Инабатқызы
Сәдуақас Гүлбану Теміриязқызы
Бесірова Айкүміс Сайлауханқызы**

АНА ТІЛІ

Жалпы білім беретін мектептің 1-сыныбына арналған оқулық

Редакторы *Р. Райбаева*
Суретшісі *Б. Ералиева*
Көркемдеуші редакторлары *А. Айдархан, А. Лукманов*
Техникалық редакторы *Ұ. Рысалиева*
Корректоры *Е. Амангелді*
Компьютерде беттеген *Г. Тасыбаева*

ИБ №079

Теруге 31.03.2021 берілді. Басуға 31.08.2021 қол қойылды. Пішімі 70x100 ¹/₁₆.
Офсеттік қағаз. Офсеттік басылыс. «Ariat» қаріп түрі. Шартты баспа табағы 11,7.
Есептік баспа табағы 9,65. Таралымы 200 000 дана. Тапсырыс № 6147.

«Атамұра» корпорациясы» ЖШС, 050000, Алматы қаласы, Абылай хан даңғылы, 75.
Қазақстан Республикасы «Атамұра» корпорациясы» ЖШС-нің Полиграфкомбинаты, 050002,
Алматы қаласы, М. Мақатаев көшесі, 41.

